

บทที่ 2

วิวัฒนาการ และแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เครื่องหมายการค้าปรากฏชัดเจนในครั้งแรกราว
ศตวรรษ

ที่ 5-6 ก่อนคริสตกาล¹ ซึ่งเครื่องหมายการค้าในสมัยนั้นมีลักษณะเป็นชื่อของผู้ผลิตสินค้าติดไว้กับ
สินค้าของตนเพื่อป้องกันความสับสนระหว่างสินค้ากับผู้ผลิตสินค้า โดยมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคมิ
ให้ถูกหลอกลวงถึงคุณภาพและแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นและเพื่อคุ้มครองผู้ผลิตในการแข่งขัน
ต่อแต่นั้นมาเครื่องหมายการค้าจึงได้เริ่มมีบทบาทสำคัญในทางการค้าระหว่างประเทศ โดยในช่วง
ปลายศตวรรษที่ 19 เครื่องหมายการค้าจึงได้รับการจัดไว้ให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาแขนงหนึ่ง
เมื่อได้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้ตามอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทาง
อุตสาหกรรมเมื่อปี ค.ศ. 1883 จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
แขนงต่างๆ ซึ่งรวมทั้งเครื่องหมายการค้าด้วย เมื่อเครื่องหมายการค้าได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อ
การค้าในเวทีการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น จึงเกิดความจำเป็นที่บรรดาประเทศต่างๆจะต้องทำ
การพัฒนาแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกตาม
ความตกลงระหว่างประเทศจึงมีมากขึ้น และเมื่อบรรดาประเทศต่างๆได้นำประเด็นการให้ความ
คุ้มครองเครื่องหมายการค้ามาเป็นข้อต่อรองในทางการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น บรรดาประเทศ
เหล่านี้ทั้งที่เป็นสมาชิกและที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศต่างได้เร่งพัฒนา
กฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศตนเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมาย
การค้าแก่บรรดาประเทศที่ได้ยกข้อต่อรองทางการค้าเรื่องนี้ ซึ่งเป็นผลต่อการปรับปรุงหลักเกณฑ์
ในการพิจารณาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการปรับปรุง
กฎหมายเครื่องหมายการค้าด้วย ซึ่งในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวไว้ั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่
ประเทศที่เป็นสมาชิกในองค์ระหว่างประเทศจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์และมาตรฐานขั้น
ต่ำที่ได้กำหนดไว้ในความตกลงระหว่างประเทศที่แต่ละประเทศต้องผูกพันปฏิบัติตาม

---

¹ WIPO. Introduction of trademark law and practice: The basic concept (Geneva: 1993), p.
9.

² รัชชัย ศุภผลศิริ. คำอธิบายกฎหมายเครื่องหมายการค้าพร้อมด้วยพระราชบัญญัติเครื่องหมาย
การค้า พ.ศ. 2534 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 1.

การให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการ
 คุ้มครอง และคุ้มครองสิทธิซึ่งมีลักษณะเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (exclusive rights) ที่รัฐพิจารณาให้
 แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า หรือผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมายการค้า ในอันที่ได้ใช้สอย และแสวง
 ประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าของตน ตลอดจนเพื่อเป็นการกำหนดมาตรการคุ้มครองแก่เจ้า
 ของเครื่องหมายการค้าเพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นนำเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมาย
 การค้าไปใช้ในลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมายการค้า
 นั้นซึ่ง
 ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมในทางการค้าต่อเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมาย
 การค้า นอกจากนี้วัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าแล้ว
 กฎหมายเครื่องหมายการค้ายังมุ่งให้ความคุ้มครองแก่บรรดาผู้บริโภคด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจาก
 เครื่องหมายการค้ามีหน้าที่ที่สำคัญคือเป็นสิ่งที่ใช้จำแนกแยกแยะสินค้าของผู้ผลิตรายหนึ่งออก
 จากสินค้าของผู้ผลิตอีกรายหนึ่ง ดังนั้นโดยผลของวัตถุประสงค์ของกฎหมายการค้านั้นจึงมุ่ง
 ป้องกันมิให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิด ชนิด คุณภาพของสินค้า เป็นต้น อีก
 ประการหนึ่ง

แม้กฎหมายเครื่องหมายการค้าของบรรดานานาประเทศจะมีหลักในการให้ความ
 คุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าเป็นอย่างเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในการบัญญัติกฎหมาย
 เพื่อใช้บังคับในแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกันไปตามแต่สภาพความจำเป็นทางเศรษฐกิจ
 ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนรูปแบบในการร่างและการบัญญัติกฎหมาย
 ของแต่ละประเทศ การให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในปัจจุบันจึงอาจแบ่งระบบการให้
 ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้เป็น 2 หลักสำคัญด้วยกันดังนี้

1. ระบบการใช้ (Use System)

ระบบการใช้ ถือเป็นระบบในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในชั้นพื้น
 ฐาน ทั้งนี้เนื่องจากสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการที่จะใช้ เครื่องหมายการค้าได้นั้น ย่อมถือเป็นสิทธิชั้น
 พื้นฐานของเจ้าของเครื่องหมายการค้า หรือผู้ทรงสิทธิโดยแท้ ดังนั้น แนวความคิดในระบบนี้จึง
 ส่งผลให้บุคคลใดๆได้มาซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าหนึ่งได้ก็จะต้องปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้
 ที่ได้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นเป็นรายแรก อย่างไรก็ตามปัญหาที่มักเกิดขึ้นสำหรับการให้ความคุ้มครอง
 สิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้ระบบการใช้นี้ก็คือปัญหาการพิสูจน์การกล่าวอ้างสิทธิใน
 เครื่องหมายการค้า ซึ่งเกิดจากความจำกัดในการรับทราบของตัวแทนของรัฐผู้ให้สิทธิที่ไม่อาจจะ
 ทราบได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้ที่ได้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นเป็นรายแรก หรือเป็นเจ้าของที่แท้จริง

บุคคลที่กล่าวอ้างสิทธิในความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าจึงต้องทำการพิสูจน์การใช้และความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าของตน ซึ่งกรณีเช่นนี้ย่อมอาจเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา

2. ระบบการจดทะเบียน (Registration System)

ประเทศที่ยึดถือหลักแนวความคิดตามระบบการจดทะเบียนนั้นจะถือว่าการจดทะเบียนเป็นการแจ้งข้อมูลทางสิทธิ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าให้แก่บุคคลภายนอกทราบ อันถือเป็นหลักฐานชั้นแรก (Prima Facie) ที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริง ดังนั้นบุคคลใดประสงค์จะได้รับความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าก็ต้องนำเครื่องหมายการค้านั้นไปจดทะเบียนเสียก่อน ระบบการจดทะเบียนนี้ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากกว่าในระบบการใช้ทั้งนี้เนื่องจากระบบการจดทะเบียนให้ความสะดวกในด้านการตรวจสอบโดยสามารถตรวจสอบได้จากสารบบทะเบียนเครื่องหมายการค้า นอกจากนั้นระบบการจดทะเบียนยังให้โอกาสแก่บุคคลภายนอกที่จะกล่าวอ้างว่าตนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริง หรือตนมีสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ตนอ้างว่าเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้กล่าวอ้างสามารถคัดค้านการจดทะเบียนหรือเพิกถอนทางทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ แต่อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าระบบนี้เป็นระบบที่ถือว่าหลักฐานทางทะเบียนเป็นหลักฐานในชั้นแรก กล่าวคือจะถือในเบื้องต้นว่าบุคคลที่ปรากฏชื่อว่าเป็นเจ้าของในทะเบียนเครื่องหมายการค้า เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น ดังนั้น หากผู้ที่ปรากฏชื่อในทะเบียนดังกล่าวมิได้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงแล้วบุคคลดังกล่าวรัฐก็จะยังคงถือว่าบุคคลที่ปรากฏชื่อในทางทะเบียนรายดังกล่าวเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนอยู่ต่อไปจนกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงหรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าจะดำเนินการเพิกถอนทางทะเบียน

ระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าทั้งสองระบบที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นต่างก็มีข้อดีและข้อบกพร่องด้วยกัน บรรดาประเทศต่างๆ จึงได้นำข้อดีของแต่ละระบบแนวความคิดมาปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และสะดวกต่อการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้า หนึ่งจะพบว่าได้มีการบัญญัติแนวความคิดที่เกิดจากการประสมประสานระบบทั้งสองเข้าไว้ด้วยกันในอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องจัดให้มีระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าขึ้นแม้ว่าในบางประเทศจะให้ความคุ้มครองสิทธิตามระบบการใช้ก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศที่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าตามระบบการใช้นั้นอาจกำหนดเงื่อนไขของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้ให้ผู้ประสงค์จะทำ

การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใดจะต้องแสดงหลักฐานว่าตนได้มีการใช้เครื่องหมายการค้านั้นมาก่อนด้วยก็ได้ ประเทศที่ยังคงกำหนดเงื่อนไขการใช้เครื่องหมายการค้าไว้สำหรับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่สำคัญในขณะนี้ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานสำหรับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า ในลำดับแรกจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงวิวัฒนาการและแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ เพื่อให้ทราบมาตรฐานในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า อันจะเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานที่นำมาใช้ในการพิจารณาความจำเป็น และเหมาะสมในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย และวิธปฏิบัติในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของประเทศไทย โดยในการศึกษาภายใต้ขอบเขตการวิจัยนี้จะทำในเชิงเปรียบเทียบเทียบกับประเทศอื่นที่เป็นสมาชิกในกลุ่มอาเซียนที่สำคัญบางประเทศดังจะกล่าวต่อไป

2.1 วิวัฒนาการและแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าตามพันธะกรณีระหว่างประเทศ

ในส่วนนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการและแนวความคิดขั้นพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าของประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนซึ่งจะได้กล่าวในลำดับต่อไป

2.1.1 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1883 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งมีผลย้อนไปถึงอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ปี ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426) ถือเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่บัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า³ โดยตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น หลักการประติบัติเยี่ยงคน

³ Harriet R. Freeman, "Reshaping trademark protection in today's global village : Looking beyond GATT's Uruguay round toward global trademark harmonization and centralization," *ILSA Journal of International and Comparative Law* 1 (Spring 1995): 67-101.

ชาติ (national treatment basis) รวมทั้งได้มีการบัญญัติเรื่องการให้สิทธิก่อนที่จดทะเบียน เครื่องหมายการค้าในต่างประเทศ (Priority Right) และการจดทะเบียน (Registration) หลักการดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ภาคีสมาชิกจะต้องปฏิบัติต่อชาวต่างชาติเป็นประการเดียวกับคนชาติ และจะต้องไม่ยกเรื่องการตั้งถิ่นที่อยู่ หรือภูมิลักษณะมาเป็นข้อไขในการพิจารณาให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในเวทีระหว่างประเทศมาโดยตลอดถึงการนำหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีสฉบับนี้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากหลักการดังกล่าวมีข้อแตกต่างไปจากหลักในทางกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป กล่าวคือได้มีการกำหนดให้สิทธิแก่ภาคีสมาชิกใดๆ ที่จะสามารถปฏิเสธการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าแก่อีกประเทศหนึ่งได้หากอีกประเทศหนึ่งนั้นมิได้ให้สิทธิเช่นเดียวกันนั้นแก่พลเมืองของของภาคีสมาชิกนั้น ซึ่งหลักดังกล่าวควรจะมีลักษณะเช่นเดียวกับหลักการถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ (Reciprocal Principle) มากกว่า

สำหรับหลักการให้สิทธิก่อน (Priority Right) นั้น อนุสัญญากรุงปารีสกำหนดให้สิทธิแก่ภาคีสมาชิกในการขอถือสิทธิในวันยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในต่างประเทศ ซึ่งเป็นภาคีสมาชิกในสหภาพได้ แต่โดยที่อนุสัญญากรุงปารีสมิได้กล่าวถึงการจัดให้มีระบบการยื่นคำขอและการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ากลาง (Centralized filing and registration) ไว้ ดังนั้นเจ้าของเครื่องหมายการค้าจึงต้องดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อขอรับความคุ้มครองในแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ แม้ว่าอนุสัญญากรุงปารีสจะได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศภาคีสมาชิกไว้ก็ตาม แต่ก็มีได้มีการตั้งประเด็นและให้ความสำคัญในเรื่องความร่วมมือในการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้ากลางไว้ทั้งนี้คงสืบเนื่องจากตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1883 นั้น การร่วมตัวของบรรดาประเทศในเวทีระหว่างประเทศนั้นมีน้อยมาก จะมีก็เพียงในปี ค.ศ. 1967 ซึ่งเป็นระยะเริ่มก่อตั้งอนุสัญญากรุงสต็อกโฮล์ม (Stockholm Convention) เท่านั้น

ในปี ค.ศ. 1891 ภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงปารีสบางประเทศได้เข้าจัดตั้งความตกลงกรุงแมดริด (Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks of 1891) เพื่อร่วมกันสร้างระบบการยื่นคำขอและการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าขึ้น อนุสัญญาฉบับนี้กำหนดมาตรการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ในประเทศภาคีสมาชิกความตกลงแล้ว ความตกลงฉบับนี้ยังมีผลเป็นการขยายขอบเขตหลักการ

ให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้อนุสัญญากรุงปารีสออกไป ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติของความตกลงได้ยอมให้มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าภายใต้กฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกในสหภาพซึ่งได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของความตกลงกรุงแมดริด และกฎหมายภายในประเทศที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นได้ ซึ่งแม้ผลของการจดทะเบียนตามวิธีการดังกล่าวนั้นผู้จดทะเบียนจะมิได้รับความคุ้มครองสิทธิครอบคลุมไปถึงทุกประเทศในสหภาพ (Multiple Madrid Union countries) ก็ตามแต่บุคคลดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าเชิงสาระสำคัญ (Substantive rights) ซึ่งจะแตกต่างจากการที่เครื่องหมายการค้าที่ได้ยื่นคำขอและได้รับการจดทะเบียนจากสำนักงานเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ (International Bureau) ของสหภาพซึ่งผู้ขอจะยังไม่ได้รับความคุ้มครองเชิงสาระสำคัญจนกว่าจะได้นำเครื่องหมายการค้าไปจดทะเบียนในประเทศภาคีสมาชิกที่ผู้ได้รับการจดทะเบียนประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง

ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1957 ได้มีการจัดทำความตกลงนิซ (Nice Agreement Concerning the International Classification of Goods and Services for the Purposes of the Registration of Marks of 1957) ขึ้นในประชาคมโลก ความตกลงฉบับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดการจัดแบ่งจำพวกและรายการสินค้าหรือบริการเพื่อประโยชน์ในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งในหลายประเทศผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าจะต้องระบุรายการสินค้าหรือบริการที่ประสงค์จะใช้กับเครื่องหมายการค้าที่ขอจดทะเบียนนั้น ประกอบกับการกำหนดและจำแนกรายการสินค้าในประเทศต่างๆ มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม โดยที่ความตกลงฉบับนี้กล่าวถึงเพียงการจำแนกรายการสินค้าและบริการเท่านั้น โดยมิได้มีการกำหนดถึงสาระสำคัญในทางการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าประการอื่น ความตกลงดังกล่าวจึงไม่มีลักษณะในทางกำหนดสิทธิหรือพันธกรณีในการต้องปฏิบัติตามการจำแนกรายการสินค้าหรือบริการในความตกลงฉบับนี้แต่อย่างใด แต่หากจะพิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้รับจากระบบการจำแนกรายการสินค้าและบริการตามความตกลงฉบับนี้แล้ว จะพบว่ารายการสินค้าหรือบริการที่ได้รับการจำแนกไว้ตามความตกลงฉบับนี้นั้น เป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบสารบบทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อป้องกันการละเมิดและกำหนดขอบเขตการกระทำที่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดซึ่งเป็นผลมาจากการใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าหรือบริการที่เหมือนหรือเกี่ยวเนื่องกันได้ในระดับหนึ่ง

อนุสัญญาเพื่อการจัดตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (Convention Establishing the World Intellectual Property Organization of 1967 (WIPO)) ได้รับการจัดตั้ง

ขึ้นเพื่อสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก โดยการจัดทำขึ้นในลักษณะเป็นความร่วมมือและการประสานงานระหว่างประเทศต่างๆ ในสหภาพ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเป็นผลที่สืบต่อมาจาก สำนักงานความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสากลซึ่งจัดตั้งขึ้นภายใต้อนุสัญญากรุงปารีสในปีค.ศ. 1974 ได้กลายสถานะมาเป็นหน่วยงานพิเศษขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ปัจจุบันองค์การทรัพย์สินทางปัญญาสากลกำกับดูแลภายใต้ความตกลงพหุภาคีและความตกลงระหว่างภูมิภาค ซึ่งรวมถึงอนุสัญญากรุงปารีส ความตกลงแมดริด และความตกลงนิช รวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 17 ฉบับ

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามีหลักกฎหมายระหว่างประเทศหลายประการที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการบัญญัติไว้ในอนุสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศฉบับต่างๆ หลักการเหล่านี้ส่งผลให้ประเทศภาคีหนึ่งจะต้องให้ความคุ้มครองในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาแก่รัฐภาคีอื่นโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติต่อบรรดารัฐภาคีอื่นนั้นภายใต้กฎหมายภายในของตนเช่นเดียวกับที่ตนได้รับความคุ้มครองสิทธิเช่นเดียวกันนั้นจากรัฐภาคีอื่นนั้นด้วย ซึ่งในหลักต่างตอบแทนในการให้ความคุ้มครองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักประติบัติเยี่ยงคนชาติดังกล่าวมิได้มุ่งให้รัฐภาคีจะต้องปฏิบัติต่างตอบแทนกันโดยแท้จริงทั้งนี้เนื่องจากหลักการดังกล่าวยอมรับว่ารายละเอียดในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของกฎหมายภายในของรัฐภาคีแต่ละรัฐย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นการช่วยลดความแตกต่างในระดับของการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้กฎหมายภายในของบรรดารัฐภาคี อนุสัญญาบางอนุสัญญาจึงได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าเพื่อให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติให้สอดคล้องภายใต้มาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวด้วย

จากความสำเร็จในการเจรจาในเวทีการค้าระหว่างประเทศภายใต้ความตกลง GATT รอบอุรุกวัย ที่เป็นผลให้เกิดการลงนามในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ซึ่งจากระยะเวลาที่ผ่านมามากหลายปี เราถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อการพัฒนาการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างยิ่ง⁴ ประเด็นทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประเด็นหลักที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้ในการเจรจา

⁴ George Wei Sze Shun, "Comparison of the TRIPs provisions with the current intellectual property laws

of Singapore," *Singapore Journal of International and Comparative Law* 1 (January 1997): 154-157.

ต่อรองในวาระการประชุมรอบอุรุกวัยกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการเจรจาตั้งกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญเติบโตทางการค้าระหว่างประเทศ ประกอบกับการเปิดและขยายตลาดทางการค้าออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของปริมาณความต้องการบริโภคสินค้าและบริการของผู้บริโภคที่นับวันจะยิ่งทวีจำนวนมากขึ้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่บรรดาสมาชิกในประชาคมโลกจะต้องเร่งจัดทำมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการบังคับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในระดับเวทีระหว่างประเทศขึ้นให้ได้โดยเร็ว

จากสถิติการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่มีอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งไม่จำกัดอยู่เพียงในเขตแดนของประเทศผู้ผลิตสินค้าที่เกิดขึ้นโดยการลอกเลียนแบบโดยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่กลับได้ขยายกว้างออกไปยังตลาดการค้าระหว่างประเทศโดยไม่ยากนัก การขยายตัวทางการผลิต และทางการค้าซึ่งสินค้าที่มีลักษณะอันเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้นถือเป็นเหตุก่อให้เกิดเป็นการบิดเบือนในทางการค้าซึ่งมีกระทบต่อสินค้าที่แท้จริงที่เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิโดยชอบได้ทำการผลิตขึ้น ดังนั้นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อการให้ความคุ้มครอง และบังคับซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าจำต้องอาศัยความร่วมมือมือภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศจากบรรดาภาคีสมาชิกทั้งหลาย ซึ่งหากจะมองกันแล้วก็อาจจะกล่าวได้ว่าการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าจัดเป็นปัญหาทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศด้วย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะหมดสิ้นไปได้ก็ด้วยความร่วมมือของแต่ละประเทศที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าในแต่ละประเทศอย่างจริงจัง

สำหรับหลักการที่ประเทศภาคีสมาชิกความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIPs) ที่ใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าภายใต้ความตกลงฉบับดังกล่าวนี้ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. ระดับความมีลักษณะบ่งเฉพาะ (Criterion of distinctiveness) ของเครื่องหมายการค้า

หลักการรับจดทะเบียนตามมาตรา 15.1 ของความตกลงความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIPs) และตามอนุสัญญากรุงปารีสมุ่งพิจารณาถึงระดับความมีลักษณะบ่งเฉพาะ เช่น ในมาตรา 6 quinquies ข้อ B.2 ของอนุสัญญากรุงปารีส ที่ยอมให้มีการปฏิเสธการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งขาดลักษณะบ่งเฉพาะ ตัวอย่างของเครื่องหมายการค้าที่ขาดความมีลักษณะบ่งเฉพาะที่มักมีการหยิบยกมากล่าวนั้นได้แก่ กรณีที่เครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะสามัญ (เช่น รูปดาวดวงเดียว มงกุฎ หรือแม้แต่ตัวอักษรธรรมดา)

หรือกรณีที่เครื่องหมายการค้าที่ไม่มีลักษณะซับซ้อน (Complicate) อันเป็นที่ติดตาหรือให้ความรู้สึกติดตรึงอยู่ในความทรงจำ (impression) ในรูปลักษณะ (endornment) หรือสิ่งที่ใช้ในการตกแต่งเพื่อใช้กับสินค้าที่นำมาจำหน่าย หรือมีลักษณะเป็น Slogan เพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคสนใจซื้อ หรือใช้สินค้านั้น หรือ สัญลักษณ์ที่มีการใช้กันอยู่ทั่วไปอยู่แล้ว เป็นต้น

บรรดากฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศต่าง ๆ ได้แบ่งแยกระหว่างเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเอง (inherently distinctive) และเครื่องหมายการค้าที่ได้ลักษณะบ่งเฉพาะในภายหลังโดยการใช้ การแบ่งแยกลักษณะการค้ามาซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะออกไปเป็นสองลักษณะเช่นนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 15.1 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า " กรณีที่ปรากฏว่าเครื่องหมายที่ใช้กับสินค้า หรือบริการใดไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเอง รัฐสมาชิกอาจกำหนดให้เครื่องหมายที่มีลักษณะดังกล่าวอาจได้รับการจดทะเบียนได้ภายใต้หลักเกณฑ์การค้ามาซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะในภายหลังโดยการใช้..." เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะบ่งเฉพาะในตัวเองจำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบ หรือลักษณะพิเศษเมื่อใช้เครื่องหมายการค้าร่วมกับสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ และจะถือว่าเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะที่พอเพียง หากปรากฏว่าเครื่องหมายการค้านั้นเข้าถึงลักษณะ หรือคุณสมบัติของสินค้า หรือผลิตภัณฑ์นั้น แต่อย่างไรก็ดีเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเข้าถึงลักษณะ หรือคุณสมบัติของสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าว อาจได้มาซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะโดยการใช้เครื่องหมายดังกล่าวของผู้ประกอบการเพื่อดึงดูด หรือจูงใจ (attracts the secondary significants of emanating from a particular enterprise) ต่อผู้บริโภค อนุสัญญากรุงปารีสจึงกำหนดมิให้รัฐสมาชิกให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าที่เกิดจากการนำสัญลักษณ์ หรือสิ่งบ่งชี้ใด ๆ มารวมกันโดยอาจมีผลให้เกิดความล้มพันธ์ในทางการค้าซึ่งจะเป็นการเข้าถึงชนิด คุณภาพ ปริมาณ ความมุ่งหมาย มูลค่า แหล่งกำเนิด หรือระยะเวลาที่ได้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์นั้น ๆ หรือเครื่องหมายการค้าที่ได้กลายเป็นจารีตในภาษาพูดที่ประชาชนโดยทั่วไปใช้กันอยู่ในปัจจุบัน หรือเครื่องหมายการค้าที่เกิดจากการถือปฏิบัติโดยสุจริตในทางการค้าของรัฐภาคี เมื่อเครื่องหมายการค้าใดได้รับการนำมาใช้จนกลายเป็นสิ่งสามัญแล้ว ย่อมถือว่าเครื่องหมายการค้านั้นสูญเสียลักษณะบ่งเฉพาะลง ซึ่งถือเป็นหลักในทางกฎหมาย เครื่องหมายการค้าที่สำคัญประการหนึ่ง

ข. เครื่องหมายที่อาจจดทะเบียนได้ (Registrable signs)

มาตรา 15.1 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ได้กำหนดไว้ว่า " ลักษณะ หรือ สิ่งที่ประกอบขึ้นจากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะบ่งเฉพาะสามารถจำแนกสินค้า หรือบริการของบุคคลหนึ่งออกจากสินค้า หรือบริการของบุคคลอื่น ถือเป็นเครื่องหมายการค้า" เครื่องหมายการค้าตามความตกลงฉบับนี้อาจได้รับการจดทะเบียนได้ทั้งที่ใช้กับสินค้า และที่ใช้กับบริการ อนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention) ได้กำหนดให้รัฐภาคีที่อยู่ภายใต้พันธกรณี จะต้องให้ความคุ้มครองเครื่องหมายบริการด้วย แต่อย่างไรก็ตาม พันธกรณีนี้ ไม่มีผลเป็นการบังคับ (mandatory) ให้ต้องปฏิบัติ ปัจจุบันนี้ ประเทศส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีการจำแนกรายการสินค้าตามรายการสินค้าสากล (International Classification of Goods and Service) ภายใต้ความตกลง Nice Agreement ซึ่งได้จำแนกรายการสินค้าไว้ 34 จำพวก และรายการบริการ 8 จำพวก

เครื่องหมายที่ระบุไว้ให้เป็นเครื่องหมายที่อาจได้รับการจดทะเบียนในมาตรา 15(1) ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ได้แก่ คำ ซึ่งรวมถึงชื่อ บุคคล ตัวอักษร ตัวเลข สัญลักษณ์ (figurative elements) เครื่องหมายที่ประกอบขึ้นจากบรรดาสีต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องหมายซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นด้วย บทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐสมาชิกอาจกำหนดเป็นเงื่อนไขให้เครื่องหมายใดเป็นเครื่องหมายที่อาจได้รับการจดทะเบียนได้ และเพื่อประโยชน์ในการควบคุมคุณภาพในการรับรู้ที่ประจักษ์ชัด (visual perception) ของผู้บริโภค รัฐสมาชิกอาจกำหนดให้รูปร่าง (shape) เสียง และกลิ่น เป็นเครื่องหมายการค้าที่อาจจดทะเบียนได้ เช่นดังที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศอังกฤษ

มาตรา 15.4 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) กำหนดไว้ว่า " เครื่องหมายการค้าที่ใช้กับสินค้าหรือบริการที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองจะไม่ถูกกีดกัน (obstacle) ไม่ว่าโดยประการใด (case form) อันจะมีผลต่อการจดทะเบียน" บทบัญญัติในมาตรานี้ ได้นำหลักการของมาตรา 7 แห่งอนุสัญญากรุงปารีสมาบัญญัติไว้ทั้งหมด ซึ่งการนำบัญญัติดังกล่าวมาใช้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สิทธิแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้า และเครื่องหมายบริการที่ได้รับการจดทะเบียน แม้สินค้า หรือบริการนั้นจะเบ็ดเสร็จ หรือบริการต้องห้ามหรือที่มีลักษณะเป็นการผูกขาด (monopoly) หรือ สัมปทาน (concession) ก็ตาม ในการจดทะเบียน และการรักษาสิทธิในทางทะเบียนสำหรับสินค้า ในบางรัฐ (jurisdiction) อาจมีการกำหนดเงื่อนไขในเรื่องการใช้เครื่องหมายการค้าไว้ได้ตามแนวทางนิติบัญญัติของรัฐนั้น

ภายใต้กรอบของมาตรานี้ อย่างไรก็ตาม หลักการตามมาตรา 15.4 อาจถือเป็นปัจจัยสำคัญ (useful function) ต่อการขยายตลาดทางการค้าผลิตภัณฑ์ภายใต้เครื่องหมายการค้าต่างประเทศ ภายใต้ระบบการค้าเสรี หรืออาจส่งผลกระทบต่อกิจการที่รัฐทำการผูกขาดไว้ที่อาจล้มเลิกไปในภายหลัง

ค. ข้อยกเว้นการได้รับการจดทะเบียน

มาตรา 15.2 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ได้บัญญัติไว้ว่า บทบัญญัติในวรรคก่อนของมาตรา 15 จะมีใช้ที่รัฐสมาชิกจะยกขึ้นเพื่อปฏิเสธการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าโดยอาศัยเหตุประการอื่นซึ่งมิได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส ปี ค.ศ. 1967 บทบัญญัติในมาตรานี้มีผลเสมือนเป็นการตรวจสอบเหตุในการปฏิเสธการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส ภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญานับดังกล่าว เครื่องหมายการค้าอาจได้รับการปฏิเสธมิให้ได้รับการจดทะเบียนได้ หากเครื่องหมายดังกล่าวเกิดจากการลอกเลียนแบบ หรือเป็นเครื่องหมายการค้าที่แปลงเป็นอีกภาษาหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดความสับสนหลงผิดระหว่างเครื่องหมายดังกล่าวกับเครื่องหมายที่มีชื่อเสียงแพร่หลาย หรือเป็นเครื่องหมายการค้าที่นำออกมาใช้โดยปราศจากความเกี่ยวพันระหว่างผู้ใช้กับผู้ที่มีอำนาจใช้โดยตรงเช่น ตราสัญลักษณ์ทางทหาร ธงประจำชาติ และสัญลักษณ์ประจำรัฐต่าง ๆ เครื่องหมาย หรือตราประจำประเทศ สหภาพ สัญลักษณ์ หรือตราซึ่งใช้ระบุอำนาจบังคับบัญชา และการรับรอง (warranty) เป็นต้น ซึ่งได้รับการนำมาใช้ และเลียนแบบในประการเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอาจถูกปฏิเสธได้ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส หากปรากฏว่าเครื่องหมายการค้านั้นได้ละเมิดต่อสิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งได้เรียกร้องสิทธิของเขาในประเทศที่ให้ความคุ้มครองนั้น อาจตั้งเป็นข้อสังเกตได้ว่า บรรดาสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าวอาจเป็นสิทธิที่มีความเกี่ยวข้องทั้งกับที่เป็นสิทธิในทางเครื่องหมายการค้าซึ่งได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายของรัฐนั้นอยู่แล้ว หรือทรัพย์สินทางปัญญาสาขาอื่น รวมทั้งบรรดาสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สิทธิในชื่อทางการค้า หรือลิขสิทธิ์ และอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งการใช้เครื่องหมายการค้าอาจรบกวนสิทธิส่วนบุคคลของผู้ทรงสิทธิ

อนุสัญญากรุงปารีส ยังได้บัญญัติให้การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอาจถูกปฏิเสธได้หากเครื่องหมายการค้านั้นขัดต่อศีลธรรมอันดี และกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณชน และในกรณีที่ปรากฏว่ามีลักษณะอันเป็นการลวงต่อสาธารณชน บรรดา

ประเทศส่วนใหญ่ต่างนำหลักเกณฑ์ และเหตุในการปฏิเสธการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ดังที่ได้กล่าวมา โดยการนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายเครื่องหมายการค้าในของตน

ง. เครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกัน

มาตรา 16.1 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) บัญญัติให้ เครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเหมือนคล้ายกัน ซึ่งใช้กับสินค้า หรือบริการ อย่างเดียวกัน ถือเป็นเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเหมือนคล้ายกันอันจะก่อให้เกิดการสับสน หลงผิดได้ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดอาจมีลักษณะเป็นการทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อ ว่าสินค้า หรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าที่มีความเหมือนคล้ายดังกล่าวมีความสัมพันธ์ใน การการค้ากับเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียน ปกติกรณีที่เกิดการพิพาทกันใน ประเด็นเรื่องความเหมือนคล้ายกันระหว่างเครื่องหมายการค้ารายใดซึ่งใช้กับรายการสินค้าหรือ บริการชนิดเดียวกันในชั้นศาล ศาลมักจะทำคำวินิจฉัย โดยพิจารณาจากผลที่มีต่อความรู้สึกของ ผู้บริโภคในเชิงการค้าเป็นจุดสำคัญ กล่าวคือ ทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่าเครื่องหมายการค้าทั้งสองมี ความเกี่ยวข้องกับเจ้าของเครื่องหมายการค้ารายเดียวกัน มาตรา 16.1 นี้ทำให้กระบวนการ พิจารณาในเรื่องความเหมือนคล้ายนี้ง่ายขึ้นโดยให้สันนิษฐานว่าเครื่องหมายที่มีลักษณะเหมือน คล้ายกัน ซึ่งใช้กับรายการสินค้า หรือบริการชนิดเดียวกัน ย่อมก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดได้ เมื่อมีกรณีที่เครื่องหมายการค้าเหมือนคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้แล้ว หรือกรณีที่รายการสินค้า หรือบริการเหมือนกับรายการสินค้าหรือบริการของเครื่องหมายการค้าที่ ได้รับการจดทะเบียนไว้แล้ว คำวินิจฉัยของศาลจะเกิดจากการวิเคราะห์บรรดาหลักฐานที่แสดง ว่าเครื่องหมายการค้าอันมีความเหมือนคล้ายกันโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ในทางการค้าที่มี ต่อตัวผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งบรรดาหลักฐานเหล่านี้อาจเป็นคำให้การของบรรดาผู้บริโภคเอง หรือ อาจเป็นข้อมูลการสำรวจตลาดที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้บริโภคสินค้าดังกล่าวก็ได้

จ. สิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ใช้อยู่ก่อน (prior use)

มาตรา 16.1 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) นอกจากจะวางหลักเกณฑ์ในเรื่องลักษณะความเหมือนคล้ายกันระหว่างเครื่องหมาย การค้าแล้ว ยังวางหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แสดงได้ว่าตนได้ใช้เครื่องหมาย การค้าที่เหมือนคล้ายดังกล่าวกับรายการสินค้า หรือ บริการชนิดเดียวกันอยู่ก่อนวันจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าพิพาทที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว โดยกรณีเช่นนี้จะมีถือว่าผู้ใช้ เครื่องหมายการค้าอยู่ก่อนนั้นทำการละเมิดใช้เครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนนั้น จาก

หลักเกณฑ์ดังกล่าวส่งผลให้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนกัน และมีรายการสินค้าหรือบริการชนิดเดียวกัน อาจได้รับการจดทะเบียนได้ภายใต้เงื่อนไขการใช้เครื่องหมายการค้าทั้งสองอย่างสุจริต ในการพิจารณารับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ใช้อยู่ก่อนและมีลักษณะเหมือนกันคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้นั้น ปกติศาลจะทำการพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับความเหมือนกันคล้ายของเครื่องหมายการค้าทั้งสอง ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนหลงผิดได้
2. ความสุจริตในการเลือกใช้เครื่องหมายการค้า (honesty of the choice and subsequent use of the mark)
3. ระยะเวลาที่ใช้เครื่องหมายการค้า
4. หลักฐานที่แสดงว่าเครื่องหมายการค้านั้นอาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดได้มากน้อยเพียงใด
5. ธุรกิจการค้าของผู้ขอมีขอบเขตกว้างขวางกว่าผู้โต้แย้งเพียงใด

จ. ระยะเวลาการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียน

มาตรา 18 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) บัญญัติให้ระยะเวลาการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าภายหลังการจดทะเบียนและการต่ออายุทางทะเบียนจะต้องไม่น้อยกว่า 7 ปี ซึ่งบทบัญญัติในมาตรานี้ยังมีผลให้การต่ออายุทะเบียนเครื่องหมายการค้าสามารถกระทำได้ไม่มีที่สิ้นสุด ส่วนวันที่ใช้เริ่มนับระยะเวลาการให้ความคุ้มครองซึ่งถือเอาวันจดทะเบียนเป็นสำคัญนั้น มาตรานี้เปิดโอกาสให้ถือเอาวันยื่นคำขอเป็นวันเริ่มต้น หรือจะถือเอาวันที่รับจดทะเบียนเป็นวันเริ่มต้นก็ได้

ข. ขั้นตอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) ไม่มีบทบัญญัติส่วนใดที่กล่าวถึงรายละเอียดรูปแบบและขั้นตอนในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้ อย่างไรก็ตามบทบัญญัติที่ว่าด้วยขั้นตอนการปฏิเสธ (rejecting) การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 15.5 โดยกำหนดให้รัฐภาคีทำการประกาศโฆษณาคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าก่อนรับจดทะเบียน หรือในทันทีที่การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นเสร็จ

สิ้นทุกชั้นตอนแล้ว มาตรานี้เปิดช่องให้มีการยื่นคำร้องเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ และ
 ยังกำหนดให้รัฐสมาชิกต้องจัดให้มีขั้นตอนการคัดค้านการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าด้วย

มาตรา 6 ของอนุสัญญากรุงปารีสได้บัญญัติไว้ว่า "บรรดาเงื่อนไขสำหรับการยื่น
 คำขอ และการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ให้รัฐภาคีเป็นผู้กำหนด โดยอาศัยกระบวนการ
 นิติบัญญัติของรัฐนั้น" ซึ่งนั่นหมายความว่าบทบัญญัติดังกล่าวเปิดโอกาสให้รัฐภาคีเป็นผู้วาง
 หลักเกณฑ์เงื่อนไขในการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ โดยถือกันว่าคำขอจดทะเบียน
 เครื่องหมายการค้าจะต้องปรากฏรายการที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของเครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นผู้ทรง
 สิทธิอยู่ บรรดากฎหมายเครื่องหมายการค้าจึงมักหนดให้การขอจดทะเบียนจะต้องปรากฏรายการ
 ดังต่อไปนี้

1. รายละเอียดของผู้ขอจดทะเบียน เช่น ชื่อ สกุล สัญชาติ อาชีพ ที่อยู่ เป็นต้น
2. ตัวอย่างเครื่องหมายการค้า (reproduction of the trademark)
3. รายการสินค้า หรือบริการที่ผู้ขอจดทะเบียนมีความประสงค์ที่จะขอรับความ
 คุ้มครองภายใต้เครื่องหมายการค้าที่จะขอจดทะเบียนซึ่งต้องจำแนกตามรายการสินค้า หรือ
 บริการสากล ตามความตกลงนิซ (Nice Agreement) และ
4. รายละเอียดการชำระค่าธรรมเนียม

ภายหลังการรับคำขอจดทะเบียน สำนักงานเครื่องหมายการค้าอาจดำเนินการ
 ตรวจสอบเบื้องต้น (examination as to form) ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบเพียงรายละเอียดที่ปรากฏ
 ในคำขอตามระเบียบเท่านั้น แม้คำขอจดทะเบียนดังกล่าวจะปรากฏรายการทั้ง 4 ที่ได้กล่าวมา
 ข้างต้นแล้วก็ตาม นอกจากนี้ สำนักงานเครื่องหมายการค้ายังอาจใช้อำนาจเพื่อทำการตรวจสอบ
 ในเนื้อหา (examination as to substance) ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบว่าเครื่องหมายการค้าที่ขอรับ
 การจดทะเบียนนั้น มีลักษณะอันพึงรับจดทะเบียนได้หรือไม่ เช่น ความมีลักษณะบ่งเฉพาะ ความ
 เหมือนคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่ได้ยื่นคำขอ หรือจดทะเบียนไว้ก่อนอันจะทำให้สาธารณชน
 เกิดความสับสนหลงผิดได้ หรือเป็นเครื่องหมายที่ต้องห้ามให้จดทะเบียนตามกฎหมาย เป็นต้น
 ในการตรวจสอบดังกล่าวสำนักงานเครื่องหมายการค้าจะทำการตรวจค้นสารบบทะเบียนเครื่องหมาย
 การค้า เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องหมายการค้าที่ได้ยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดัง
 กล่าวไม่เหมือนคล้ายกับเครื่องหมายการค้าอื่นซึ่งมีผู้อื่นได้ยื่นคำขอ หรือได้รับการจดทะเบียนไว้
 ก่อนแล้ว

ซ. ขั้นตอนการคัดค้านคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า
(opposition procedure)

มาตรา 6 สัตตะ(septies) ของอนุสัญญากรุงปารีสกำหนดให้รัฐภาคีต้องจัดให้ผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสทำการคัดค้านคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า หรือต้องจัดให้มีขั้นตอนการเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ การกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติโดยการจัดให้มีขั้นตอนการคัดค้านและเพิกถอนนั้นปรากฏอยู่ในมาตรา 15.5 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ในกรณีที่รัฐสมาชิกได้วางหลักเกณฑ์การคัดค้านไว้ หากรัฐดังกล่าวได้นำหลักการตรวจสอบเบื้องต้น (examination as to form) และหลักเกณฑ์การตรวจสอบในเนื้อหา (examination as to substance) มาใช้ในการพิจารณาคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว รัฐเหล่านี้จำเป็นต้องจัดให้มีขั้นตอนการประกาศโฆษณาคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าด้วย ซึ่งการประกาศโฆษณาจะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่ารัฐได้ยอมรับที่จะจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามคำขอดังกล่าวนั้นแล้ว การประกาศโฆษณา ปกติจะต้องกระทำลงในหนังสือประกาศโฆษณาคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (official gazette) เป็นระยะเวลาดังที่ได้กำหนดไว้ระยะเวลาหนึ่งเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกสามารถทำคำคัดค้านคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ได้ลงประกาศโฆษณาไว้ได้

กรณีที่มีบุคคลภายนอกได้ยื่นคำคัดค้านคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารายใด หากคู่กรณีไม่อาจหาข้อยุติในเรื่องนี้ได้ เช่นยุติโดยให้ผู้ขอจดทะเบียนรายดังกล่าวทำการแก้ไขรายการที่ขอจดทะเบียนไว้ เป็นต้น ให้สำนักงานเครื่องหมายการค้าทำการวินิจฉัยคำคัดค้านดังกล่าวต่อไป

หากสำนักงานเครื่องหมายการค้าได้ทำการวินิจฉัยคำคัดค้าน และเห็นชอบตามคำคัดค้านของผู้คัดค้าน ให้สำนักงานเครื่องหมายการค้าดำเนินการปฏิเสธการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ลงประกาศโฆษณานั้นทันที แต่หากสำนักงานเครื่องหมายการค้าได้ทำการวินิจฉัยคำคัดค้านแล้วแต่ไม่เห็นชอบตามคำคัดค้านของผู้คัดค้านให้คำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดังกล่าวได้รับการจดทะเบียน และสำนักงานต้องดำเนินการออกเลขทะเบียนเครื่องหมายการค้าแก่ผู้ขอรายดังกล่าวต่อไป แต่อย่างไรก็ดีในกรณีหลังนั้นผู้คัดค้านยังสามารถยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยที่ไม่เห็นชอบด้วยกับคำคัดค้านของตนได้ หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตราเดียวกัน กำหนดให้รัฐภาคีต้องจัดให้มีการพิจารณาอุทธรณ์คำวินิจฉัยดังกล่าว โดยให้รัฐมนตรีหรือผู้มีอำนาจสูงสุดของหน่วยงานที่กำกับดูแลสำนักงานเครื่องหมายการค้า หรือศาลเป็นผู้วินิจฉัยอุทธรณ์

ในหลายประเทศมักมีการยก และพิจารณาเหตุในการคัดค้านคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่สำคัญอันได้แก่ การอ้างเหตุว่าผู้จดทะเบียนมิได้เป็นบุคคลแรกที่ใช้เครื่องหมายการค้าที่พิพาทในประเทศ หรือ กรณีที่ผู้ยื่นคำคัดค้านอ้างว่าตนเป็นผู้ที่มีสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่พิพาทตามมาตรา 4 (1) ของอนุสัญญากรุงปารีส ซึ่งมาตรา 4 (1) นี้กำหนดให้ในการยื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ผู้ขออาจขอถือสิทธิในวันจดทะเบียนในต่างประเทศ (right of priority) ในรัฐภาคีอนุสัญญา โดยระยะเวลาการขอถือสิทธิที่อนุสัญญากำหนดไว้ให้ไม่เกิน 6 เดือน

ณ. การอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้า

มาตรา 21 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) อนุญาตให้รัฐภาคีกำหนดเงื่อนไขการอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการโอนเครื่องหมายการค้าไว้ โดยกำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะทำการโอนซึ่งเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนของตนได้ โดยในการโอนผู้โอนไม่จำเป็นต้องโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าไปพร้อมกับกิจการที่ใช้เครื่องหมายการค้านั้นแต่ประการใด ในกรณีเช่นนี้จะต้องพิจารณาว่าการโอนดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการทำให้สาธารณชนเกิดความสับสนหลงผิด (raison d' être of trademark) เพื่อให้เกิดความถูกต้องในการโอนเครื่องหมายการค้า ในบางประเทศจึงได้จัดให้มีการพิจารณาอนุญาตการโอนเครื่องหมายการค้าไว้ด้วย

2.1.2 สิทธิในเครื่องหมายการค้า⁵

ภายหลังจากเครื่องหมายการค้าของผู้ขอได้รับการจดทะเบียนแล้ว เจ้าของเครื่องหมายการค้าย่อมมีสิทธิที่จะใช้ จำหน่าย อนุญาตให้บุคคลอื่นใช้ หรือแม้แต่โอนเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนดังกล่าวได้ ซึ่งลักษณะแห่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนอาจกล่าวได้ดังนี้

⁵ จักรกฤษณ์ ควรพจน์, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2541), หน้า 287-306.

2.1.2.1 ขอบเขตแห่งสิทธิในเครื่องหมายการค้า

มาตรา 16 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ได้กำหนดขอบเขตของสิทธิในเครื่องหมายการค้าไว้ดังนี้

ก. เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนย่อมมีสิทธิเด็ดขาดในอันที่จะปกป้องมิให้บุคคลภายนอกที่มีได้รับความยินยอมจากเจ้าของเครื่องหมายการค้าในการใช้เครื่องหมายที่มีลักษณะเหมือน หรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของตนที่ได้รับการจดทะเบียนไว้แล้วสำหรับสินค้า หรือบริการที่เหมือนหรือคล้ายกัน อนึ่ง หากการใช้เช่นนั้นมีลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด ให้สันนิษฐานในเบื้องต้นว่าการใช้ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด และหากมีการนำเครื่องหมายการค้าที่เหมือนกันไปใช้กับสินค้า หรือบริการที่มีลักษณะเหมือนกันแล้ว สิทธิที่ระบุไว้ดังกล่าวจะต้องไม่เป็นที่เสื่อมแก่บรรดาสินค้าที่มีอยู่ก่อนแล้ว และจะต้องไม่เป็นการกระทบบรรดาข้อกำหนดของภาคีสมาชิกในการที่จะกำหนดให้สิทธิในเครื่องหมายการค้าเกิดขึ้นได้โดยการใช้

ข. ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 6 ทวิ (bis) ของอนุสัญญากรุงปารีส (ค.ศ. 1967) มาบังคับใช้โดยอนุโลมกับภาคบริการ อนึ่ง ในการพิจารณาว่าเครื่องหมายการค้าใดเป็นที่รู้จักแพร่หลายหรือไม่ ให้พิจารณาจากการเป็นที่รู้จักซึ่งเครื่องหมายการค้าดังกล่าวของสาธารณชนในภาคที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเป็นที่รู้จักในภาคีสมาชิกนั้นจากการประชาสัมพันธ์ซึ่งเครื่องหมายการค้า เช่นว่านั้น

ค. ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 6 ทวิ (bis) ของอนุสัญญากรุงปารีส (ค.ศ. 1967) มาบังคับใช้โดยอนุโลมกับสินค้าหรือบริการที่ไม่มีลักษณะเหมือน หรือคล้ายกับสินค้าหรือบริการที่ได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้แล้ว ซึ่งการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวกับสินค้าหรือบริการแล้วย่อมมีลักษณะเป็นการบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าหรือบริการเหล่านั้นกับเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ดังกล่าว และการเช่นนั้นน่าจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้แล้วนั้น

หลักการของมาตรา 16 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) บัญญัติไว้มีข้อสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรกคือ หลักเกณฑ์เกี่ยว

กับขอบเขตของสิทธิในเครื่องหมายการค้า และประการที่สองคือ หลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่เป็นที่มีชื่อเสียงแพร่หลาย ซึ่งมีสาระสำคัญที่อาจสรุปได้คือ

2.1.2.2 ลักษณะแห่งสิทธิในเครื่องหมายการค้า

เจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้าของตนกับสินค้าหรือบริการที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ บุคคลใดๆซึ่งมิได้รับความยินยอมในการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวจากเจ้าของเครื่องหมายการค้า นำเครื่องหมายการค้าไปใช้ไม่ว่าจะโดยการใช้เครื่องหมายการค้าบนบรรจุภัณฑ์ของสินค้าอื่นใด การใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าหรือการให้บริการ หรือแม้แต่การนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสินค้าโดยนำเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้ารายอื่น รวมทั้งการนำเครื่องหมายการค้าไปใช้แสดงบนเอกสารทางการค้าเช่น หนังสือ ใบเสร็จรับเงิน ใบกำกับภาษี เอกสารสื่อโฆษณาต่างๆ เป็นต้น การกระทำดังกล่าวย่อมถือว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริง

มาตรา 16 (1) บัญญัติให้ภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ต้องกำหนดให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในเครื่องหมายการค้าแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนนั้น โดยเจ้าของเครื่องหมายการค้าย่อมได้รับการรับรองสิทธิในอันที่จะปกป้องมิให้บุคคลอื่นนำเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนของตนไปใช้ในทางการค้า อย่างไรก็ตาม การกีดกันในประการที่กล่าวไว้นั้นจะนำมาใช้ได้เฉพาะแต่กรณีที่มีการนำเครื่องหมายการค้าไปใช้กับรายการสินค้าหรือบริการที่เหมือนหรือคล้ายกับสินค้าหรือบริการที่ได้รับการจดทะเบียนไว้แล้วเท่านั้น ซึ่งกรณีเป็นการป้องกันมิให้การใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อสาธารณชนซึ่งเป็นผู้บริโภคสินค้าหรือบริการ โดยการก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อสาธารณชนนั้น จะหมายรวมถึงการทำให้ประชาชนหลงผิดในความสัมพันธ์ระหว่างสินค้า หรือบริการดังกล่าวกับเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริง เช่น A เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า ABC ที่ได้รับการจดทะเบียนไว้สำหรับรายการสินค้าสากลจำพวกที่ 25 สินค้าเสื้อ ไว้ในประเทศไทย ต่อมา B ได้นำเครื่องหมายการค้า ABZ มาที่มีรูปลักษณะ และการอ่านออกเสียงที่คล้ายคลึงกันมาใช้กับสินค้าเสื้ออย่างเดียวกัน การใช้เครื่องหมายการค้า ABZ กับสินค้าในลักษณะดังกล่าวย่อมอาจทำให้ผู้บริโภคสินค้าเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้าได้ กล่าวคือ จากตัวอย่างข้างต้น อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเสื้อยี่ห้อ ABZ ผลิตขึ้นโดย A เช่นกัน ดังนั้น โดยผลของมาตรา 16 (1) A ย่อมมีสิทธิที่จะห้าม B มิให้ใช้เครื่องหมายการค้า ABZ ที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจสับสนหลงผิดได้

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาว่า ลักษณะของเครื่องหมายการค้าอย่างใดจะถือว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายกันจนอาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดได้โดยวิธีการเปรียบเทียบเครื่องหมายการค้าที่พิพาทนั้น ถือเป็นวิธีการวินิจฉัยที่ขาดหลักเกณฑ์ และมาตรฐาน ดังนั้น ในมาตรา 16 (1) จึงได้กำหนดบทสันนิษฐานไว้ในกรณีดังกล่าวโดยให้ถือว่าการนำเครื่องหมายการค้าหนึ่งที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าอีกเครื่องหมายการค้าหนึ่งไปใช้กับสินค้าหรือบริการในรายการสินค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกันนั้นเป็นการที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดแก่ผู้บริโภค การกำหนดบทสันนิษฐานดังกล่าวไว้จะมีผลเป็นการผลัดภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลย โดยข้อพิสูจน์ดังกล่าวจะต้องประจักษ์ว่าการใช้เครื่องหมายการค้าในลักษณะดังกล่าวนั้น ผู้บริโภคสามารถจำแนกแยกแยะสินค้าภายใต้เครื่องหมายการค้าทั้งสองได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้ในลักษณะดังกล่าวย่อมไม่อาจทำให้สาธารณชนเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้าแต่ประการใด

เนื่องจาก มาตรา 15 (3) ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ได้กำหนดให้ภาคีสมาชิกอาจนำหลักการใช้เครื่องหมายการค้าในทางการค้ามาเป็นเงื่อนไขของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ การเปิดโอกาสให้มีการรับรองสิทธิ์ของเจ้าของเครื่องหมายการค้าซึ่งตนได้ใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวในทางการค้าตามบทบัญญัติดังกล่าวจึงมีผลให้ภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลกอาจกำหนดให้สิทธิในเครื่องหมายการค้านั้นอาจได้มาโดย 2 วิธี คือ การได้มาซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยการจดทะเบียน และการได้มาซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยการใช้ แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิระหว่างเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียน และเจ้าของเครื่องหมายการค้าโดยการใช้ เมื่อพิจารณาจากข้อความในมาตรา 16 (1) ตอนท้าย ซึ่งบัญญัติให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะต้องไม่ใช่สิทธิของตนให้เป็นที่เสื่อมแก่บรรดาสิทธิที่มีอยู่ก่อนแล้วนั้น ย่อมถือได้ว่าบรรดาสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้มาโดยการใช้และมีอยู่ก่อนการจดทะเบียน ย่อมไม่ถูกระทบโดยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดังกล่าวที่ได้มีขึ้นในภายหลัง

2.1.2.3 เครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลาย

สิทธิในเครื่องหมายการค้าที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ได้รับการบัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส มาตรา 6 ทวิ (bis) ซึ่งเป็นการบัญญัติเพิ่มในการประชุม ณ กรุงเฮก ในปี ค.ศ. 1925 เพื่อขจัดปัญหาการลอกเลียนเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายซึ่ง

ยังมิได้รับการจดทะเบียน หรือยังมิได้มีการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวในประเทศ โดยบทบัญญัติดังกล่าวห้ามมิให้ภาคีสมาชิกที่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะดังกล่าว รวมทั้งกำหนดให้รัฐภาคีห้ามมิให้มีการนำเอาเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายไปใช้โดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการนำเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงมาใช้โดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าว ย่อมเป็นการกระทำที่มีลักษณะไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของเครื่องหมายการค้าซึ่งได้สร้างความมีชื่อเสียงแพร่หลายในเครื่องหมายการค้าของตนจนเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน การกระทำดังกล่าวยังอาจก่อความเสียหายในทางการค้า ตลอดจนอาจก่อความเสื่อมเสียในชื่อเสียงต่อเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงได้หากการนำเครื่องหมายการค้าไปใช้กับสินค้าที่มีคุณภาพด้อยกว่ามาตรฐาน

อย่างไรก็ตาม หลักในการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายตามอนุสัญญากรุงปารีส นั้น จะบังคับใช้เฉพาะกับเครื่องหมายการค้าเพียงอย่างเดียว มิได้นำมาใช้บังคับกับเครื่องหมายบริการแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องจากในขณะนั้นการทำธุรกิจบริการยังไม่เป็นที่แพร่หลายในระบบการค้ามากนัก แต่เมื่อธุรกิจบริการได้เข้ามามีบทบาทต่อการค้าระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายบริการที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการรับรองและคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะดังกล่าวโดยนำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 16 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ด้วย โดยให้นำหลักในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาใช้แก่กรณีเครื่องหมายบริการโดยอนุโลม นอกจากนี้ การให้ความคุ้มครองดังกล่าวยังครอบคลุมไปถึงการให้บริการลักษณะต่างๆ มิเพียงแต่บริการที่มีวัตถุประสงค์มุ่งในทางการค้าหากำไร เช่น เครื่องหมายบริการขององค์กรสาธารณกุศลต่างๆ เป็นต้น

เนื่องจากอนุสัญญากรุงปารีส มิได้กำหนดนิยาม หรือมาตรฐานการพิจารณาเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายไว้ โดยให้ถือเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ หรือศาลในการพิจารณาให้ความคุ้มครองเป็นแต่ละกรณีไป จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาในเรื่องระดับมาตรฐานในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายเหล่านี้ในประเทศภาคีสมาชิก

อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 16 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความมีชื่อเสียงแพร่หลายของ

เครื่องหมายการค้าที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงแพร่หลายไว้ โดยให้พิจารณาจากความเป็นที่รู้จักแพร่หลายในภาคสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความเป็นที่รู้จักแพร่หลายที่เกิดจากการประชาสัมพันธ์เครื่องหมายการค้าภายในรัฐที่เป็นภาคีสมาชิกนั้นด้วย กล่าวคือเครื่องหมายการค้านั้นจะต้องเป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลายในวงกว้าง หรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เช่นเครื่องหมายการค้า COCA COLA และ COKE ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้ดื่มเครื่องดื่ม เป็นต้น นอกจากนี้ การเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์เครื่องหมายการค้าจะต้องเกิดขึ้นในประเทศที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะได้รับ ความคุ้มครองด้วย จะสังเกตได้ว่า หลักเกณฑ์ในประการหลังนี้ทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นว่า ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายนั้นไม่จำเป็นต้องเกิดจากการใช้เครื่องหมายการค้าเท่านั้น หากแต่ อาจเกิดจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยมิได้มีการใช้ในประเทศที่ให้ความคุ้มครองด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตามแม้เครื่องหมายการค้าใด ๆ จะได้มีความแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันในหลายประเทศก็ตาม แต่หากเครื่องหมายการค้ามิได้มีการใช้ในประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกที่จะให้ความคุ้มครองแล้ว ก็มิอาจถือได้ว่าเครื่องหมายการค้าดังกล่าวมีความแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปตามนัยแห่งมาตรา 16 นี้

อนึ่ง เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายย่อมมีสิทธิที่จะ ปกป้องมิให้บุคคลอื่นใดนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวไปจดทะเบียน หรือปกป้องมิให้บุคคลอื่นใด ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นกับสินค้า หรือบริการที่มีลักษณะเหมือนคล้ายกับสินค้าหรือบริการของ เจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าวตามมาตรา 16 ทวิ (16 bis) ของอนุสัญญากรุงปารีส แต่ อย่างไรก็ตาม เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนั้นก็ไม่อาจห้ามมิให้ บุคคลอื่นใช้ หรือนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวไปจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ใช้กับสินค้า หรือบริการต่างจำพวกได้ ขณะที่ มาตรา 16 (3) ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทาง ปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายไว้กว้างขวางกว่า โดยให้สิทธิเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้นยับยั้งการ จดทะเบียน หรือยับยั้งการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวกับสินค้า หรือบริการทั้งในจำพวกเดียวกันและต่างจำพวกกันด้วย ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าหรือบริการ นั้นมีลักษณะเป็นการบ่งชี้ หรือระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าหรือบริการนั้นกับเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริง และการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ หรือส่วนได้เสียของเจ้าของเครื่องหมายการค้าได้

2.1.2.4 ข้อจำกัดแห่งสิทธิในเครื่องหมายการค้า

มาตรา 17 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) กำหนดให้ภาคีสมาชิกใด ๆ อาจพิจารณากำหนดให้มีข้อจำกัดซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้ โดยจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์อันชอบธรรมของเจ้าของเครื่องหมายการค้าและบุคคลภายนอก เช่นข้อจำกัดในการใช้เครื่องหมายการค้าภายใต้เงื่อนไขด้านความเป็นธรรมในการใช้ข้อความพรรณนาต่าง ๆ เป็นต้นว่า ภาคีสมาชิกรัฐหนึ่งกำหนดเงื่อนไขไม่อนุญาตให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองเครื่องหมายการค้าซึ่งปรากฏข้อความพรรณนาคุณลักษณะของสินค้า หรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าของเจ้าของที่ขอรับความคุ้มครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การตั้งข้อจำกัดสิทธิดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการรบกวน หรือจำกัดซึ่งสิทธิอันชอบธรรมของเจ้าของเครื่องหมายการค้า และบุคคลภายนอก

2.1.2.5 ระยะเวลาการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า

ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าซึ่งได้รับการจดทะเบียนนั้นมีบัญญัติไว้ในมาตรา 18 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำสำหรับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าไว้ซึ่งจะต้องไม่น้อยกว่า 7 ปี และเมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้เครื่องหมายการค้านั้นมีสิทธิต่ออายุหรือขยายระยะเวลาการให้ความคุ้มครองออกไปได้อีกตราปีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้ายังประสงค์ที่จะให้เครื่องหมายการค้าจดทะเบียนของตนได้รับความคุ้มครองต่อไป ซึ่งเป็นการรับรองหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยไม่มีระยะเวลาสิ้นสุด ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยเครื่องหมายการค้าทำหน้าที่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ในแหล่งกำเนิดของสินค้าหรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าของผู้ประกอบการแต่ละรายว่ามีความแตกต่างกัน หากสินค้า หรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าอันยังคงมีอยู่ในตลาดการค้า รัฐจึงต้องให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าดังกล่าวตราบเท่าที่เครื่องหมายการค้ายังมีความสำคัญต่อการจำแนกแยกแยะสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการแต่ละรายอยู่ต่อไป หลักการในเรื่องนี้ถือเป็นข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งในเรื่องวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิที่แตกต่างไปจากระยะเวลาการให้ความคุ้มครองสิทธิในลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตรที่มีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดความคุ้มครองแน่นอน ซึ่งเมื่อครบกำหนดระยะเวลาความคุ้มครองสิทธิแล้ว สิ่งที่ได้รับคุ้มครองภายใต้กฎหมายจะกลายเป็นสาธารณสมบัติต่อไป ซึ่งบุคคลใด ๆ ย่อมนำไปใช้ได้โดยอิสระ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) มิได้กำหนดวิธีการนับวันเริ่มต้นแห่งการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า

ค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้โดยชัดแจ้ง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคีสมาชิกแต่ละประเทศทำการ กำหนดวิธีการดังกล่าวไว้ในกฎหมายภายในของตน ซึ่งวิธีการนับวันเริ่มต้นแห่งการให้ความคุ้มครองสิทธิในปัจจุบันแบ่งออกได้เป็น 2 วิธีหลักด้วยกันอันได้แก่ การนับวันวันที่ขอจดทะเบียน เครื่องหมายการค้าเป็นวันเริ่มต้นแห่งการให้ความคุ้มครอง ประการหนึ่งและการนับวันที่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเป็นวันเริ่มต้นแห่งการให้ความคุ้มครองอีกประการหนึ่ง

2.1.3 การใช้เครื่องหมายการค้า

มาตรา 19 และ 20 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) กำหนดหลักเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมายการค้าไว้ 2 ประการได้แก่ การใช้เครื่องหมายการค้าเพื่อคงไว้ซึ่งสิทธิประการหนึ่ง และการใช้เครื่องหมายการค้าโดยปลอดจากการการถูก กีดขวางอีกประการหนึ่ง

ก. การใช้เครื่องหมายการค้าเพื่อคงไว้ซึ่งสิทธิ

มาตรา 19 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) กำหนดหลักการเกี่ยวกับการบังคับให้มีการใช้เครื่องหมายการค้าในประเทศที่ให้ความคุ้มครองดังปรากฏตามความที่บัญญัติไว้ในมาตราดังกล่าวดังนี้

"1. หากมีการกำหนดให้การใช้เป็นเงื่อนไขในการคงไว้ซึ่งการจดทะเบียน จะมี การยกเลิกการจดทะเบียนได้ก็ต่อเมื่อไม่มีการใช้เครื่องหมายการค้าเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี ติดต่อกัน เว้นแต่เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะได้แสดงเหตุอันสมควรว่ามีอุปสรรคในการใช้เครื่องหมายการค้าเช่นว่านั้น สภาพการณ์ที่มีได้เป็นผลเกิดขึ้นจากความจงใจของเจ้าของเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้เครื่องหมายการค้า เช่น การจำกัดการนำเข้า หรือข้อกำหนดใด ๆ ของรัฐบาลที่บังคับเอา กับสินค้า หรือบริการซึ่งได้รับความคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ถือว่าเป็นเหตุอันสมควรต่อการที่ไม่มีการใช้เครื่องหมายการค้า

2. การใช้เครื่องหมายการค้าโดยบุคคลอีกคนหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าตามกรอบวัตถุประสงค์ของการคงไว้ซึ่งการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้น โดย ทั้งนี้ต้องปรากฏว่าการใช้นั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าของเครื่องหมายการค้า"

ข. ลักษณะการใช้เครื่องหมายการค้า

การใช้เครื่องหมายการค้าตามมาตรา 19 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) แตกต่างจากการใช้เครื่องหมายการค้าตามมาตรา 15 (3) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำหนดให้การใช้เครื่องหมายการค้าเป็นเงื่อนไขในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ส่วนในมาตรา 19 เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคงไว้ซึ่งการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและการบังคับตามสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีการใช้ และเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีการใช้ (Loss of trademark rights by non-use)

กฎหมายของประเทศต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะกำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้า นำเครื่องหมายของตนไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของการค้า ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 19 (1) นั้น การที่ภาคีสมาชิกจะกำหนดเงื่อนไขบังคับให้มีการใช้เครื่องหมายการค้า ถือเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ และเป็นการชอบด้วยหลักการของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ประเทศภาคีสมาชิกขององค์การค้าโลกมีสิทธิเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีการใช้ในประเทศนั้นได้ แต่ทั้งนี้จะต้องปรากฏว่าผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นมิได้ใช้เครื่องหมายการค้าเป็นระยะเวลาติดต่อกันอย่างน้อย 3 ปี

หลักการเกี่ยวกับการบังคับให้มีการใช้เครื่องหมายการค้าในประเทศที่ให้ความคุ้มครองได้รับการรับรองโดยอนุสัญญากรุงปารีส อนุสัญญากรุงปารีสมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องนี้ใน มาตรา 5 (ซี) (1) แต่มีข้อที่ควรสังเกตว่า ข้อ 19 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) มีความแตกต่างจากมาตรา 5 (ซี) (1) ของอนุสัญญากรุงปารีสบางประการ กล่าวคือ อนุสัญญากรุงปารีสมิได้กำหนดระยะเวลาสำหรับการที่ภาคีสมาชิกจะเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้มีการใช้เอาไว้ บทบัญญัติของอนุสัญญากรุงปารีสเพียงแต่กำหนดให้เครื่องหมายการค้าอาจถูกเพิกถอนเสียได้หากไม่มีการใช้ภายในระยะเวลาอันสมควร (Reasonable period) ซึ่งเป็นผลให้เกิดปัญหาในทางพิจารณาว่าระยะเวลาที่สมควรนั้นควรจะมีกำหนดเวลาเท่าใด

เพื่อให้เกิดชัดเจนความชัดเจนในเรื่องนี้ มาตรา 19 ของความ TRIPs จึงได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้ โดยหากปรากฏว่าเครื่องหมายการค้าใดมิได้มีการนำมาใช้เป็นระยะเวลาติดต่อกันอย่างน้อย 3 ปี เครื่องหมายการค้า

ค่านั้นอาจถูกเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ อย่างไรก็ตามการกำหนดระยะเวลาไว้ในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้หลักเกณฑ์ตามกฎหมายภายในของภาคีสมาชิกบางประเทศซึ่งได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งมีระยะเวลาน้อยกว่า 3 ปี ซึ่งเป็นการกำหนดโดยอาศัยเกณฑ์ตามอนุสัญญากรุงปารีส นั้นไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของความตกลง TRIPs จึงส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ต้องทำการแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้อง

สำหรับรูปแบบหรือลักษณะของการใช้เครื่องหมายการค้าอันจะถือว่าเป็นการใช้โดยชอบ และเป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งจะนำมาเป็นมาตรฐาน หรือเกณฑ์ประกอบการพิจารณาว่าพฤติการณ์ หรือการใช้เครื่องหมายการค้าในลักษณะใดมีอาจถือได้ว่าเป็นการใช้ตามกฎหมายอันจะนำมาซึ่งการเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้นั้น ในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) มิได้มีกำหนดไว้จึงเป็นดุลพินิจของภาคีสมาชิกแต่ละประเทศที่จะกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องนี้ตามความเหมาะสม เช่นอาจกำหนดให้การใช้เครื่องหมายการค้า นั้น จะต้องเป็นการใช้กับสินค้าหรือบริการโดยตรงเท่านั้น การใช้ในทางการโฆษณาเพียงอย่างเดียว นั้นไม่อาจฟังได้ว่าเป็นการใช้ตามกฎหมายได้ เป็นต้น ดังที่ปรากฏในกฎหมายเครื่องหมายการค้าของหลายประเทศ เช่น สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย เยอรมันนี เป็นต้น

2.2 วิวัฒนาการการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้กฎหมายภายในของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน

ในส่วนนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการและแนวความคิดขั้นพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้กฎหมายค้าของประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนที่สำคัญ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายระหว่างประเทศและของซึ่งจะได้กล่าวไว้แล้ว โดยจะนำเสนอเป็นรายประเทศเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพความจำเป็นในการตรากฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในประเทศเหล่านั้น

2.2.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกอาเซียน

การให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้ามีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพความจำเป็นและความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของแต่ละประเทศ

ข้อมูลวิวัฒนาการในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในแต่ละประเทศจะเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานในทางหลักเกณฑ์มาตรฐานและสิทธิในเครื่องหมายการค้าภายใต้กฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งจะขอกล่าวไว้เป็นลำดับดังนี้

2.2.1.1 ประเทศสิงคโปร์

ภายหลังจากที่ประเทศสิงคโปร์ได้รับเอกราชจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปีค.ศ. 1965 พัฒนาการด้านกฎหมาย เศรษฐกิจและสังคมยังคงได้รับอิทธิพลของประเทศอังกฤษเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในด้านกฎหมายนั้น สิงคโปร์ได้นำแบบอย่างของระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมายภายใต้แนวความคิดทางกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้บังคับ ระบบศาลของประเทศสิงคโปร์แบ่งออกเป็นสองระดับคือ Subordinate Court และ Supreme Court โดย Supreme Court ยังแบ่งออกเป็นศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ส่วนภาษาที่ใช้ในราชการนั้นมีภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในสี่ภาษาราชการที่ประเทศสิงคโปร์ใช้ทั้งในทางการค้าพาณิชย์และในกระบวนการยุติธรรมชั้นศาล และในการตรากฎหมายออกบังคับใช้

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในแขนงต่างๆ ได้รับการตราออกบังคับใช้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาแขนงอื่น โดยที่ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law มาตราการคุ้มครองด้านต่างๆ จึงยังปรากฏในลักษณะเป็นดุลพินิจของศาลซึ่งมิได้ปรากฏในลักษณะการตราไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายใดๆ โดยภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าได้กำหนดมาตรการทั้งในทางแพ่งและทางอาญาเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ ส่วนสิทธิบัตรและการออกแบบการประดิษฐ์จะมีเพียงมาตรการทางแพ่งเท่านั้น และโดยที่ประเทศสิงคโปร์ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ประเทศสิงคโปร์จึงได้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศฉบับต่างๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ภายใต้ความตกลงทั่วไปในด้านการค้าและศุลกากร หรือ GATT เป็นต้น⁶

⁶ George Wei Sze Shun, "Comparison of the TRIPs provisions with the current intellectual property laws

of Singapore." *Singapore Journal of International and Comparative Law* 1 (January 1997): 159-161.

สำหรับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้น The Trademark Ordinance of 1938 (The Trade Marks Act (Cap.206) เป็นกฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับแรกของประเทศสิงคโปร์โดยนำหลักการพื้นฐานทั้งหมดมาจาก The Trade Marks Act 1938 ของประเทศอังกฤษมาบัญญัติไว้⁷ โดยบทบัญญัติของกฎหมายฉบับดังกล่าวมุ่งให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าทั้งที่ได้รับการจดทะเบียนและที่ยังมิได้รับการจดทะเบียน เว้นแต่เครื่องหมายบริการ และโดยที่ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศสิงคโปร์ยังมีได้เป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส จึงไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าของต่างประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาฉบับดังกล่าว หากแต่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะแก่ประเทศที่ได้ทำความตกลงทวิภาคีกับประเทศสิงคโปร์เท่านั้น ต่อมาประเทศสิงคโปร์ได้ออกหลักเกณฑ์และทำการแก้ไขกฎหมายเครื่องหมายการค้าเรื่อยมาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจการค้าในแต่ละคราว⁸ นับตั้งแต่การออก The Trade Marks Rules 1968 ที่ว่าด้วยบทบัญญัติทางวิธีสบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าในสิงคโปร์ การแก้ไขกฎหมายเครื่องหมายการค้าในปี ค.ศ.1991 และล่าสุดในปีค.ศ.1998 ประเทศสิงคโปร์ได้ตรากฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับใหม่ออกบังคับใช้ โดยทำการแก้ไขกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเครื่องหมายการค้าเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ค.ศ. 1994 (The Trade Marks Amendment Act (1994)) ของประเทศอังกฤษที่ตราขึ้นเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ค.ศ. 1938 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ค.ศ. 1995 (The Trade Marks Act 1995) ของประเทศออสเตรเลียซึ่งเป็นกฎหมายแม่แบบของกฎหมายเครื่องหมายการค้าสิงคโปร์⁹ ตลอดจนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบทบัญญัติ TRIPs และอนุสัญญากรุงปารีส ที่ประเทศสิงคโปร์มีพันธผูกพันต้องแก้ไขกฎหมายเครื่องหมายการค้าด้วย¹⁰

⁷ Walter C.M. Woon, Commercial law of Singapore: Trade marks (Singapore: Woodhead-Faulkner Ltd., 1986), p. 224.

⁸ Gunda Schumann, Intellectual property right in science: Technology and economy: Performance international comparisons-economic development and intellectual property protection in southeast Asia: Korea, Taiwan, Singapore and Thailand (London: Westview Press), 1990, pp. 157-202.

⁹ Maury Wong Wai San, "The acquisition and consequences of Cumulative protection under the copyright and trade mark laws of Singapore," Singapore Journal of Legal Studies (1996): 167-240.

¹⁰ Alban Kang, Intellectual property laws of east Asia: Singapore (Hong Kong: Sweet and Maxwell Asia), 1997, pp. 323-335.

ภายใต้บทบัญญัติเครื่องหมายการค้าฉบับใหม่ หรือที่รู้จักอย่างเป็นทางการในชื่อ The Trade Marks Act 1998 นั้น ได้มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครอง และการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศต่างๆ หลายประการซึ่งสาระสำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่¹¹

1. การกำหนดนิยามความหมายของเครื่องหมายการค้าที่อาจจดทะเบียนได้ ซึ่งได้นำมาจากนิยามของกฎหมายเครื่องหมายการค้าของอังกฤษ ซึ่งจะครอบคลุมถึง ภาพสามมิติ เช่น การนำภาพไฮโลแกรมมาใช้เป็นเครื่องหมายการค้าดังเช่นเครื่องหมาย Visa ที่ปรากฏบนบัตรเครดิต เป็นต้น
2. การกำหนดชนิดของเครื่องหมายอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับเดิม เช่น ฉลาก ตั้ว หรือแม้แต่หัวกระดาษ รูปทรงของสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น
3. ขยายขอบเขตการรับจดทะเบียนเครื่องหมายบริการไปครอบคลุมถึงธุรกิจการค้าส่ง ซึ่งตามกฎหมายฉบับเดิมจะพิจารณาเฉพาะผู้ขอที่ประกอบธุรกิจทางการเงินเท่านั้น
4. การเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ามาเป็นลักษณะการจดทะเบียนกับสินค้าแบบ multi class ได้
5. พิจารณาการมีลักษณะบ่งเฉพาะตามนิยามเครื่องหมายการค้า และยกเลิกระบบการจดทะเบียนโดยแบ่งการจดทะเบียนเป็นส่วน A และส่วน B ซึ่งเดิมจะเป็นการพิจารณาแยกกระดัดการมีลักษณะบ่งเฉพาะออกเป็นสองส่วน
6. การกำหนดหลักเกณฑ์ในการเพิกถอน และการคัดค้านการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นยอมรับให้เครื่องหมายร่วมสามารถจดทะเบียนได้
7. การให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลาย เป็นต้น

จากหลักเกณฑ์ที่เปลี่ยนไปนี้จึงอาจชี้ให้เห็นว่า ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในประเทศสิงคโปร์นั้น ประเทศสิงคโปร์เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ตกอยู่ในสภาพที่ต้องถูกบังคับให้ทำการแก้ไขกฎหมายเครื่องหมายการค้าเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาแก้ไขกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วทัน ทั้ง

¹¹ ดู The Trade Mark Act 1998 (No. 46 of 1998) ใน Government Gazette Acts Supplement, Singapore No. 49 of 1998

นี้เนื่องจากประเทศสิงคโปร์เองได้บังคับใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับเดิมมาเป็นเวลานานโดยการยึดเอาหลักเกณฑ์กฎหมายเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายของประเทศอังกฤษเสมอมาในระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่มีความจำเป็นต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศแต่อย่างใด แต่เมื่อประเทศสิงคโปร์ได้เข้ามาผูกพันตามพันธกรณีระหว่างประเทศต่างๆ ในระยะเวลาที่ผ่านมาไม่นานนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาแนวความคิดในการแก้ไขกฎหมายภายในเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบรรดาความตกลงระหว่างประเทศดังกล่าว¹²

2.2.1.2 ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียยึดถือและบังคับใช้ระบบกฎหมายและระบบตุลาการแห่งรัฐอิสระที่นำแบบอย่างมาจากระบบกฎหมาย Common Law ของประเทศอังกฤษเช่นเดียวกับประเทศอื่นในเครือจักรภพ บรรดาหลักเกณฑ์ และบทบัญญัติทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาก็เช่นเดียวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าฉบับอื่นซึ่งได้มีการนำหลักเกณฑ์ และเนื้อหาทางกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้ นอกจากนี้ประเทศมาเลเซียยังได้ถือเอาแนวคำวินิจฉัยของศาลในประเทศอังกฤษมาเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณา ตัดสินอรรถคดีที่เกิดขึ้นในประเทศมาเลเซียด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบเครื่องหมายการค้าในประเทศมาเลเซีย มีเนื้อหาสาระสำคัญเป็นไปตามระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักร และมีลักษณะทางกระบวนการ (procedure / operation) ที่คล้ายคลึงกับประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก เช่นประเทศออสเตรเลีย ฮองกง และประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น

ในด้านการมีส่วนร่วมในเวทีการค้าระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ประเทศมาเลเซียได้เข้าร่วมในองค์กรและผูกพันตามความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับเช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเมื่อวันที่ 1 มกราคม ปี ค.ศ. 1989 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีสฉบับแก้ไขกรุงสต็อกโฮล์ม เมื่อวันที่ 1 กันยายน ปี ค.ศ. 1989 และ Bern Union (Paris) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้น¹³

¹² Mary Wong Wai San, "Trademark Infringement under the 1994 UK Trademarks Act in the Singapore Context," *Singapore Academy of Law Journal* 10 (March 1998): 152-179.

¹³ Bentley J. Anderson, *Intellectual Property Laws of East Asia*. Sweet and Maxwell Asia, Hong Kong, Singapore, 1997, pp.185-231.

สำหรับความสัมพันธ์ในทางกฎหมายการค้าระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้น ประเทศมาเลเซียได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมคือ อนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention) ซึ่งตามอนุสัญญากรุงปารีสนี้ได้นำระบบการถือสิทธิในวันจดทะเบียนในต่างประเทศ (Priority Claim) สำหรับการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในรัฐภาคี ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศมาเลเซียเป็นอย่างยิ่ง¹⁴

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าฉบับเดิม (The Trademark Act 1976) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2526 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งสำนักงานเครื่องหมายการค้ากลาง (the Central Trade Mark Office) ขึ้น ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียเพื่อทำหน้าที่บริหารระบบเครื่องหมายการค้าครอบคลุมทั้งประเทศ โดยให้มีลักษณะเป็นโครงสร้างในเชิงเดี่ยว (single system) ซึ่งได้รับการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก่อนที่จะมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ โดยมีลักษณะการบริหารระบบเครื่องหมายการค้าแบ่งแยกไปตามแดนอาณาเขตของรัฐกลุ่มต่าง ๆ อันได้แก่ กลุ่มรัฐที่ตั้งอยู่บนแหลมมาลายู (Peninsular Malaysia) รัฐซาบาห์ (Sabah) และซาราวัก (Sarawak) ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของบอร์เนียว

เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1997 The Minister of Domestic Trade and Consumers Affairs ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ปี ค.ศ. 1994 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) (The Trade Marks Act (Amendment) 1994) และ the Trade Marks (Amendment) Regulations 1983 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1997 โดยให้มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ค.ศ. 1976 เพื่อให้ขั้นตอนในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้ามีความง่ายมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเพื่อเป็นการปรับปรุงระบบการให้บริการทางทะเบียน และเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า สำคัญในการแก้ไขพระราชบัญญัตินี้

1. นำหลักการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายบริการมาบัญญัติไว้ โดยให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับเครื่องหมายการค้าทั่วไป

¹⁴ Ambiga Sreenevasan, "Report for the Trademarks Committee: Malaysia," *APAA News* 25 (May 1998): 63.

2. เพิ่มหลักการให้สิทธิในวันจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในต่างประเทศ หากผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ยื่นจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศที่เป็นสมาชิกความตกลงระหว่างประเทศเช่นเดียวกับประเทศมาเลเซีย หรือในประเทศที่กำหนดไว้
3. วางบทบัญญัติในการจดทะเบียนและกำหนดคุณสมบัติของตัวแทนเครื่องหมายการค้า
4. วางบทบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าที่ได้รับการนำออกแสดงในงานแสดงหรือนิทรรศการระหว่างประเทศ
5. เปลี่ยนแปลงระยะเวลาการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าจดทะเบียน จากเดิม 7 ปี เป็น 10 ปี และยกเลิกระยะเวลาการให้ความคุ้มครองสำหรับช่วงเวลาหลังที่เครื่องหมายการค้าได้รับการต่ออายุครั้งแรกซึ่งให้ความคุ้มครองถึง 14 ปี โดยให้การต่ออายุทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีกำหนดระยะเวลา 10 ปี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการต่ออายุ เป็นต้น

การดำเนินการแก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติและระเบียบดังกล่าวส่งผลให้การให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าของประเทศมาเลเซียสอดคล้องเป็นไปตามบทบัญญัติของ อนุสัญญากรุงปารีส

2.2.1.3 ประเทศอินโดนีเซีย

เป็นระยะเวลาถึงเกือบ 400 ปีที่ประเทศอินโดนีเซียตกอยู่ภายใต้อาณัติการปกครองและควบคุมโดยประเทศเนเธอร์แลนด์ หรือดัตช์ในอดีต กฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมทั้งกฎหมายหุ้นส่วนบริษัทเป็นสิ่งที่ประเทศอินโดนีเซียได้รับการสืบทอดมานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1847 (พ.ศ. 2450) จนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีการจัดแปลกฎหมายเหล่านี้เป็นภาษาอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ

ภายหลังจากประเทศอินโดนีเซียได้รับเอกราช รัฐบาลอินโดนีเซียในขณะนั้นจึงได้จัดให้มีการรวบรวมบรรดากฎหมายต่างๆให้เป็นหมวดหมู่และเป็นระบบขึ้น ซึ่งแม้จะมีกฎหมายบางส่วนถูกตัดออกไปเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรม เป็นต้น แต่ก็ยังมีการนำหลักเกณฑ์ต่างๆ ในกฎหมายเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในกระบวนการพิจารณาตัดสินคดีในศาลอยู่จำเดิม รัฐบาลอินโดนีเซียค่อยๆ ทำการแก้ไขประมวลกฎหมายและกฎหมายที่มีรากฐานจากกฎหมายเดิม

ซึ่งในการแก้ไขปรับปรุงนั้นมีลักษณะเป็นการพิจารณาแก้ไขกฎหมายเดิมให้มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดระยะเวลา 150 ปีที่ผ่านมา

ในช่วงเวลาต่อมาหลักเกณฑ์ตามกฎหมายเก่าของดัชที่มีอิทธิพลอยู่ในระบบกฎหมายของอินโดนีเซียได้รับการแก้ไขปรับปรุงมาโดยตลอดทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลอินโดนีเซียได้ตระหนักเห็นว่าลำพังแต่การปรับปรุงกฎหมายพาณิชย์ของประเทศนั้นไม่อาจเพียงพอที่รองรับสภาพการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอินโดนีเซียได้ ในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 (พ.ศ. 2510) อินโดนีเซียจึงได้มีการปฏิรูปกฎหมายเศรษฐกิจและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก ประกอบกับในช่วงระหว่างกลางทศวรรษที่ 1980 (mid 1980s) รัฐบาลอินโดนีเซียได้วางนโยบายการบริหารประเทศแบบผ่อนปรน โดยให้การสนับสนุนการดำเนินกิจการของภาคเอกชนเป็นอย่างมากทั้งนี้จะสังเกตได้จากหลักเกณฑ์ในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวนั้นจะมีลักษณะเป็นการพิจารณาจากภาคธุรกิจในแต่ละประเภท จึงถือได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวอินโดนีเซียได้มีการปฏิรูปทางกฎหมายเศรษฐกิจและการลงทุนระหว่างประเทศอย่างมาก

สำหรับระบบศาลยุติธรรมนั้น ประเทศอินโดนีเซียจัดศาลเป็นระบบศาลเดี่ยวโดยแบ่งออกเป็นศาลชั้นต้น (District Courts) ซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาอรรถคดีโดยยึดถือกระบวนการวิธีพิจารณาในระบบ Civil Law และไม่มีระบบลูกขุน ศาลอุทธรณ์ (High Courts) ทำหน้าที่ในการพิจารณาอุทธรณ์จากคู่ความ และศาลฎีกา (Supreme Court) มีหน้าที่ในการพิจารณาฎีกา โดยในชั้นการพิจารณาของศาลฎีกานั้น องค์คณะจะประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 ท่าน การทำคำวินิจฉัยจะมีลักษณะเช่นเดียวกับศาลในระบบ Common Law กล่าวคือในแต่ละคดีจะไม่มีกรจัดทำรายงานผลของคดีหรือคำวินิจฉัย (do not have the *stare decisis* effect)

ประเทศอินโดนีเซียได้เข้าเป็นสมาชิกในองค์การระหว่างประเทศเช่น องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1979 เป็นต้น และยังเข้าร่วมลงนามเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงทางการค้าหลายฉบับเช่น International Union ซึ่งมีผลเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 1950 ตามความตกลง ณ กรุง Stockholm ในข้อ 13-30 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 1979 อนุสัญญา Hague Union (Stockholm) ซึ่งมีผลในวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 1950 ความตกลง GATT และองค์การการค้าโลก ประเทศอินโดนีเซียยังได้เข้าร่วมในองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกซึ่งมีผลเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1979 นอกจากนี้ประเทศอินโดนีเซียยังเป็นสมาชิกก่อตั้ง

ของ ASEAN และ APEC อินโดนีเซียจึงต้องปฏิบัติตามความตกลงระหว่างประเทศที่ตนต้องผูกพัน¹⁵

โดยผลของความตกลงแกตต์รอบอุรุกวัย และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) รวมทั้งความตกลงทางการค้าว่าด้วยการป้องกันการค้าสินค้าละเมิดซึ่งประเทศอินโดนีเซียได้ลงนามให้สัตยาบันไว้เมื่อปี พ.ศ. 2537 ภายใต้การอนุมัติของรัฐบาลประเทศอินโดนีเซียตาม The Law No. 7 ปี 1994 ทำให้ประเทศอินโดนีเซียต้องทำการแก้ไขปรับปรุงรวมทั้งตรากฎหมายออกมาใช้บังคับเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีที่ต้องผูกพัน ซึ่งประเทศอินโดนีเซียก็ได้ทำการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไว้อยู่หลายประการช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยรัฐบาลอินโดนีเซียได้จัดตั้งคณะทำงานขึ้นและมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ในระดับสูงของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทำการศึกษาและให้ความเห็นทางด้านนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอินโดนีเซีย

ข้อพิจารณาพื้นฐานคือการปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะไม่สอดคล้องกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศอินโดนีเซียมีอัตราการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจเพียงร้อยละ 6 ต่อปี หากประเทศอินโดนีเซียต้องการจะคงสภาพเศรษฐกิจเช่นนี้ต่อไปจึงจำเป็นต้องดำเนินโครงการไปถึงการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนชาวต่างประเทศด้วย ปัจจัยที่มีผลสำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อตอบรับต่อการเข้าร่วมและให้สัตยาบันตามความตกลงทางการค้าว่าด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม หรือความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ภายใต้ความตกลงขององค์การค้าโลก (WTO) ตาม Law No.7 ปี ค.ศ. 1994 ประเทศอินโดนีเซียต้องผูกพันตามพันธกรณีความตกลงพหุภาคีที่ตนได้ ลงนามรับรองไว้ โดยความเห็นชอบจากรัฐบาลอินโดนีเซียซึ่งจะต้องทำการตรวจสอบ ปรับปรุง และทำให้กฎหมายภายในของประเทศมีความสอดคล้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติระหว่างประเทศ

กฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับที่มีผลบังคับใช้ภายในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันคือ Law No. 19 ปี ค.ศ. 1992 ว่าด้วยเครื่องหมายการค้า (concerning marks) ซึ่งผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2535 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2536 สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงกฎหมายไปจากหลักเกณฑ์ตามกฎหมายเดิมได้แก่การ

¹⁵ Supriyani Karkono and Darrell R. Johnson, *Intellectual Property Laws of East Asia: Indonesia* (Hong Kong: Sweet & Maxwell Asia, 1997), pp. 157-158.

เปลี่ยนจากหลักเกณฑ์สิทธิในเครื่องหมายการค้าซึ่งเดิมใช้ระบบ First to use เป็นระบบซึ่งมีพื้นฐานจากการจดทะเบียน (Registration based system) ซึ่งเหตุผลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลักเกณฑ์ที่สำคัญในเรื่องนี้ ก็เนื่องจากในระบบเดิมมักประสบปัญหาโต้แย้งว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ที่ได้ใช้เครื่องหมายการค้าเป็นรายแรก และกฎหมายจะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลดังกล่าวตามที่บุคคลดังกล่าวยังเป็นผู้ใช้รายแรกโดยไม่มีหลักฐานทางทะเบียนปรากฏแต่อย่างใด ระบบใหม่ที่นำมาใช้จะมีลักษณะเป็นข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่า บุคคลที่ได้รับการจดทะเบียนสำหรับเครื่องหมายการค้าโดยอ้อมเป็นผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมายการค้า

ลักษณะสำคัญของกฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับปัจจุบันอาจสรุปได้ดังนี้¹⁶

1. เป็นการนำระบบก่อตั้งสิทธิ (Constitute System of Rights) ในเครื่องหมายการค้ามาใช้แทน ระบบการแจ้งสิทธิ (Declaration) กล่าวคือสิทธิในเครื่องหมายการค้าย่อมได้มาโดยการจดทะเบียนเท่านั้น
2. นิยามเครื่องหมายการค้า และขอบเขตของการเป็นเครื่องหมายการค้า นั้น จะรวมถึงตัวอักษร (Letters) ตัวเลข และสีที่ประกอบขึ้นจากสี (Colour Combinations)
3. ให้ความคุ้มครองเครื่องหมายบริการ และเครื่องหมายร่วมด้วย
4. มีการวางหลักเกณฑ์สำหรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้าไว้ชัดเจน
5. มีการกำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นมาตรการทั้งทางแพ่ง และทางอาญาแก่ผู้กระทำละเมิด และปลอมสินค้า (Ordinary) ภายใต้เครื่องหมายการค้าไว้

2.2.1.4 ประเทศเวียดนาม

ประเทศเวียดนามเป็นอีกประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าขึ้น โดยที่สินค้าที่ได้มีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าเหล่านี้ได้มีการผลิตขึ้นภายในประเทศเวียดนามแต่อย่างใด เมื่อประกอบกับสภาพที่เอื้ออำนวยในทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคโดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงเป็นที่ประจักษ์บ่อยครั้งว่าได้มีการลักลอบขนถ่ายสินค้าที่

¹⁶ Ema L. Kusoy, "Current Status of the Trademark Law and its Enforcement in Indonesia in 1997," *APAA News* 25 (May 1998): 9-10.

ละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าข้ามเขตแดนของประเทศเวียดนามอยู่เป็นจำนวนมากน้อย และมีการขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางแพร่หลาย

จากสภาพความยากจนของประชาชนในประเทศถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประเทศเวียดนามมีแนวโน้มที่จะก่อการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าขึ้นค่อนข้างสูง แม้ประเทศเวียดนามจะมีกฎหมายที่บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าอยู่ก็ตาม หากแต่เมื่อพิจารณาถึงสภาพการบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้นในทางปฏิบัติแล้วจะพบว่ายังคงเป็นไปได้โดยลำบาก หรือแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะทำการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ ทั้งการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ยังจะกลายมาเป็นประเด็นทางศีลธรรมขึ้นมาได้ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายเหล่านี้ย่อมส่งผลให้บรรดาผู้ค้ารายต่างๆ ต้องได้รับความเสียหายในทางการเงิน ซึ่งการดำรงชีพของบุคคลเหล่านี้อาจจำเป็นต้องพึ่งพารายได้ที่ได้จากการจำหน่ายสินค้า ซึ่งบุคคลเหล่านี้ย่อมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสินค้าของตนนั้นจะสามารถจำหน่ายได้¹⁷

โดยที่ประเทศเวียดนามตกอยู่ในสถานะที่ต้องผูกพันในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศเช่นเดียวกับประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน ดังนั้นในระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาประเทศเวียดนามได้พยายามพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศออกเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากสภาพการลงทุนของชาวต่างประเทศที่มีแนวโน้มจะสูงขึ้นอยู่ทุกขณะในขณะนี้การปฏิรูประบบเศรษฐกิจส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การจัดทำมาตรการรูปแบบใหม่ในการให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาโดยมุ่งให้ความเสมอภาคต่อเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นนักลงทุนชาวต่างประเทศเช่นเดียวกับที่ให้กับประชาชนในประเทศ

สำหรับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้น ประเทศเวียดนามได้ลงนามในความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับ โดยในปี ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) ประเทศเวียดนามได้ลงนามเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Stockholm Text) และรัฐบาลเวียดนามได้มีหนังสือถึงองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในปี ค.ศ. 1981 (พ.ศ. 2524) เพื่อแจ้งยืนยันการเข้าเป็นภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญากรุงปารีส เป็นต้น

¹⁷ Roberta Thami, Dirdsen Flipse Doran and Le. Phnom Penh. Trademarks and other Intellectual Property Protection in Vietnam, Cambodia and Lao PDR, Regional Workshop on Intellectual Property Rights (Bangkok. 1997), pp.18-22.

ประเทศเวียดนามยังได้ลงนามในความตกลงกรุงแมดริด เพื่อการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ (Madrid Agreement (International Registration) เมื่อวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1949 ซึ่งความตกลงฉบับนี้ถือเป็นความตกลงหลักที่ประเทศเวียดนามถือปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าและเป็นหลักในการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ผ่านมาโดยตลอด¹⁸ นอกจากนี้ประเทศเวียดนามยังได้ลงนามในอนุสัญญากรุงปารีสฉบับแก้ไขกรุงสต็อกโฮล์มเมื่อ 2 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1976 เพื่อการจัดตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก และยึดถือระบบรายการสินค้าและบริการสากลตามความตกลงนิซ (Nice Agreement) ปี ค.ศ. 1957 (พ.ศ. 2500) โดยมีได้เข้าเป็นภาคีอย่างเป็นทางการ

สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศเวียดนามในปัจจุบันนั้นได้แก่ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม (MSTE: the Ministry of Science, Technology and Environment) ซึ่งจัดตั้งขึ้นในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ซึ่งกำกับดูแลสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ (NOIP: National Office of Industrial Property) และคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ สำหรับการใช้อำนาจทางการบริหารในการดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญานั้นจะอยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานกำกับดูแลตลาดกลาง (CMMB: Central Market Management Bureau) และในด้านการกำกับดูแลการลงทุนของชาวต่างประเทศซึ่งรวมถึงการควบคุมและอนุมัติการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า นั้นจะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อความร่วมมือและการลงทุนแห่งรัฐ (SCCI: State Committee for Co-operation and Investment)

ในด้านการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า นั้น ในระยะแรกประเทศเวียดนามได้ตราและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสมัยใหม่เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2501 โดยขณะนั้นมีกระทรวงแรงงาน (The Ministry of Labor) เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือเป็นผู้รับผิดชอบและกำกับดูแลตามกฎหมาย เหตุผลในการตรากฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับก็เพื่อเป็นการริเริ่มให้เกิดการพัฒนา ระบบการผลิตทางอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศ ซึ่งต่อมารัฐบาลเวียดนามเหนือก็ได้ตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมขึ้นเพื่อใช้จัดระบบในการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาหลังจากการตรากฎหมายดังกล่าวออกใช้ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการออก

¹⁸ Harry Rubin, *Intellectual property aspects of technology transfers* (London: Kluwer Law International, 1994), P.67.

กฎหมายลูกเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด จนกระทั่งในช่วงปี ค.ศ. 1965 ถึง 1981 รัฐบาลจึงได้ออกกฎหมายลูกเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าขึ้นเป็นจำนวนมาก พร้อมกับหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์¹⁹

ก่อนหน้านั้นในช่วงปี ค.ศ. 1950 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลเวียดนามได้กำลังเรื่องอำนาจอยู่นั้น รัฐบาลได้ตรากฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นจำนวนมาก ซึ่งกฎหมายเหล่านั้นก็ได้รับการแก้ไขมาโดยตลอดตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957 และ 1972 ตามลำดับ และก่อนที่ลัทธิคอมมิวนิสต์จะเข้ามามีอิทธิพลในการปกครองและการกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศพบว่าสถิติการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในเวียดนามได้ในปี ค.ศ. 1975 มีเป็นจำนวนมากกว่า 20,000 ทะเบียนเครื่องหมายการค้า จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงอิทธิพลทางแนวความคิดในการให้ความสำคัญต่อการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า สำหรับบรรดาเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1975 การให้ความคุ้มครองย่อมมีผลเป็นอันสิ้นสุดลงทันทีเว้นแต่เครื่องหมายการค้าดังกล่าวจะได้รับการพิจารณาต่ออายุทะเบียนเครื่องหมายการค้าออกไปซึ่งจะไม่เกินกว่าปี ค.ศ. 1982 ตามที่รัฐบาลภายใต้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ได้กำหนดขึ้น และเมื่อครบกำหนดอายุทะเบียนเครื่องหมายการค้าดังกล่าวแล้วเจ้าของเครื่องหมายการค้าจำต้องนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวมาขอจดทะเบียนใหม่อีกครั้งเพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมาย และเพื่อให้การพิจารณาคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใหม่นั้นเป็นไปได้โดยสะดวก ทางรัฐบาลขณะนั้นจึงได้เก็บสารบบทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนก่อนปี ค.ศ. 1975 ไว้ประกอบการพิจารณา

ภายหลังการปฏิรูประบอบการปกครองของประเทศเวียดนามเป็นการปกครองระบอบสาธารณรัฐสังคมนิยม รัฐบาลได้ตรากฎหมายพิเศษซึ่งมีความสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้ามาเป็นลำดับโดยตลอด ซึ่งกฎหมายเหล่านั้นได้แก่ The Ordinance on Trademark ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตาม The Ordinance on Trademark (1982) The Ordinance on the Transfer of Foreign Technology into Vietnam ฉบับลงวันที่ 5 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1988 The Ordinance on the Protection of Industrial Property Right ฉบับลงวันที่ 28 มกราคม ปี ค.ศ. 1989 The Decree No. 84-HDBT ฉบับลงวันที่ 20 มีนาคม ปี ค.ศ.

¹⁹ F. Jeannie Smith, "Practice Paper on Trademark Law in Indochina: Practice and Procedures in Vietnam, Cambodia and Laos," *International Trademark Association* 6 (1994): pp. 5-153.

1990 The Ordinance on the Protection of Industrial Property Right ฉบับลงวันที่ 16 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1990 Circular No. 1134/SC of MSTE on the implementation of Decree No.84 -HDBT ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 17 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1991 Circular No. 437/SE of NOIP on registration procedure ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มีนาคม ปี ค.ศ. 1993 The Decree No. 63/CP ฉบับลงวันที่ 24 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1996 และ The Circular of MSTE Guiding the Implementation of the Regulations on the Procedures for Establishing Industrial Property Right and Other Regulations in Decree No. 63/CP of October 24, 1996 of the Government Detailing the Provisions on Industrial Property เป็นต้น ภายหลังจากที่ได้มีตรากฎหมายให้ใช้บังคับประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) ฉบับซึ่งผ่านสภาแห่งชาติ (National Assembly) เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1995 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1996 ทั้งนี้เป็นไปตามคำสั่งของประธานาธิบดี (The Order of the State President) ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1995 คำสั่งฉบับนี้ยังได้กำหนดผลให้เป็นการยกเลิกบรรดากฎหมายเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าบางฉบับซึ่งได้แก่ The Ordinance on the Protection of Industrial Property Right ฉบับลงวันที่ 28 มกราคม ปี ค.ศ. 1989 และ The Ordinance on the Transfer of Foreign Technology into Vietnam ฉบับลงวันที่ 5 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1988 และให้นำบทบัญญัติในหมวด 6 - สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี (Chapter VI - Intellectual Property Rights and Technology Transfer) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งมาบังคับใช้แทนกฎหมายดังกล่าว

20

สำหรับกฎหมายฉบับอื่นที่บังคับใช้อยู่เดิมนั้นยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาล ศาลประชาชนสูงสุด และสภาผู้แทนสูงสุด (Supreme People's Procuracy) จะทำการตรวจทานแก้ไข หรืออาจทำการยกเลิกกฎหมายเหล่านี้ในไม่ช้าอย่างไรก็ตามบรรดาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1996 ซึ่งเป็นวันที่ประมวลกฎหมายแพ่งมีผลใช้บังคับนั้นให้นำบรรดาบทบัญญัติที่ถูกลบเลิกนั้นมาบังคับใช้แก่กรณีเพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

2.2.1.5 ประเทศไทย

---

²⁰ Martin W. Chow, *Intellectual Property Law of East Asia: Vietnam* (Hong Kong: Sweet & Maxell Asia, 1997), pp. 507-564.

ประเทศไทยเริ่มใช้กฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 เป็นต้นมาโดยอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้นคือ พระราชบัญญัติลักษณะเครื่องหมายและยี่ห้อการค้า พ.ศ. 2457 (Law of Trademarks and Tradenames of B.E. 2457) แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ก็มิได้มีการนำมาบังคับใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากแนวความคิดดังกล่าวยังไม่เป็นเข้าใจกันแพร่หลายมากนัก ซึ่งส่งผลให้เกิดกรณีข้อพิพาทระหว่างเจ้าของสินค้าภายในประเทศภายใต้กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่มาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2474 ประเทศไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2474 ซึ่งถือเป็นพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าฉบับแรกของประเทศไทย โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2474 เป็นต้นมา โดยในการร่างกฎหมายฉบับนี้ประเทศไทยได้นำสาระสำคัญจากพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าของประเทศไทยคือ The Trademark Act 1905 มาเป็นแบบอย่างและนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการบังคับใช้ในประเทศไทย

นับแต่นั้นมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2474 เพียง 2 ครั้งคือในปี พ.ศ. 2476 และ พ.ศ. 2504 ซึ่งก็เป็นแต่เพียงการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ประเทศไทยยังคงบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ ตลอดระยะเวลาเกือบ 60 ปี จึงทำให้เกิดความล้าสมัยไม่เท่าทันต่อสภาพเศรษฐกิจ การค้าที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลต่อระดับความสามารถในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย นอกจากนี้จากสภาพทางการค้าที่ได้เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้มีการคิดค้นและนำรูปแบบทางการค้าประเภทใหม่ๆ เช่น ธุรกิจบริการ การให้การรับรองคุณภาพ หรือคุณลักษณะของสินค้า ตลอดจนรูปแบบการประกอบธุรกิจในลักษณะกลุ่มองค์กรทางธุรกิจขึ้น ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงได้มีการนำหลักในการให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายร่วมมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายในของประเทศที่กฎหมายของประเทศอื่นทั่วไป โดยที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าของประเทศไทยยังมิได้มีการนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือสภาพความไม่เหมาะสมและความบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย รัฐบาลไทยโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการยกร่าง พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าขึ้น โดยมีภารกิจเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ซึ่งก็ได้มีการเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาหลายครั้ง แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวได้ตกไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในทางการเมืองมาโดยตลอด จนกระทั่งใน

ปี พ.ศ. 2534 จึงได้มีการแก้ไขสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ออกบังคับใช้ โดยมีผลบังคับใช้นับตั้งแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2534 เป็นต้นมา²¹

นับได้ว่าพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ของประเทศไทยได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้มีความทันสมัยและเป็นมีมาตรฐานเป็นไปตามหลักในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าตามความตกลงระหว่างประเทศที่ติดเทียมกับนานาประเทศเกือบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญากรุงปารีส ความตกลงทางการค้าต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากในการร่างกฎหมายในขณะนั้นได้มีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าโดยพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าภายใต้ความตกลง GATT และอนุสัญญากรุงปารีสเป็นสำคัญ²²

ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้เข้าผูกพันและต้องปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) เพื่อเป็นการปฏิบัติตามพันธกรณีตามความตกลงดังกล่าว กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ในฐานะหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำการศึกษาและเสนอร่างพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าฉบับใหม่ขึ้นโดยมีสาระสำคัญเพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงหลักในการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในบางประการที่ยังไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับหลักการตามความตกลงระหว่างประเทศดังกล่าว ซึ่งในขณะนี้แม้ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามโดยทำการแก้ไขกฎหมายภายในให้เสร็จสิ้นก่อนวันที่ 1 มกราคม 2543 แล้วก็ตาม แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาตามวาระการประชุมพิจารณาร่างกฎหมายของรัฐสภา ซึ่งคาดว่าจะการพิจารณาจะเสร็จสิ้นและตราออกเป็นกฎหมายออกบังคับใช้ได้ในเร็วๆ นี้²³

หลักการสำคัญสำหรับการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าที่ปรากฏในร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวได้แก่

²¹ สมศักดิ์ พณิชยกุล, "การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าของไทย," ในหนังสือสถาปนาครบรอบ 4 ปี กรมทรัพย์สินทางปัญญา 3 พฤษภาคม 2539. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²² Weerawit Weeraworawit, "Development of Intellectual Property from the Enforcement Perspective," Department of Intellectual property, Paper Presented at the Symposium for the Heads of the IP Offices in the Mekong Basin, Pattaya, Thailand, 12-14 December, 1997.

²³ Francis Wong, "Report for the Trademarks Committee: Thailand," *APAA News* 26, (July 1999): 95-96.

1. ลักษณะเครื่องหมายการค้าที่อาจจดทะเบียนได้ให้ครอบคลุมครบถึง วัสดุ ลักษณะและองค์ประกอบสีของสินค้า
2. ชื่อนิติบุคคล โดยผู้ขอสามารถนำส่วนของชื่อหรือเครื่องหมายของนิติบุคคลซึ่งไม่ปรากฏข้อความแสดงสถานะของนิติบุคคลที่ได้รับการจดทะเบียนตามกฎหมาย เช่น บริษัท...จำกัด บริษัท...จำกัด (มหาชน) หรือห้างหุ้นส่วน...จำกัด เป็นต้น และชื่อนิติบุคคลนั้นจะต้องไม่เล็งให้เห็นถึงลักษณะหรือคุณสมบัติของสินค้า หรือบริการที่ขอจดทะเบียน ซึ่งจะมีผลแตกต่างจากกฎหมายปัจจุบันซึ่งชื่อของนิติบุคคลที่มีได้ระบุสถานะของนิติบุคคลตามกฎหมายและมีได้ออกแบบให้มีลักษณะพิเศษจะถูกพิจารณาว่าเป็นเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะ อันพึงจดทะเบียนได้ตามมาตรา 7 และ มาตรา 8
3. การกำหนดคุณสมบัติของเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลายเพื่อใช้เป็นแนวในการพิจารณาให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าดังกล่าวให้เป็นไปตามระเบียบซึ่งจะได้กำหนดขึ้นโดยกระทรวงพาณิชย์ต่อไป อย่างไรก็ตามในขณะนี้จึงถือเป็นดุลพินิจของนายทะเบียนที่จะพิจารณาเป็นรายกรณีโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน
4. กำหนดให้นายทะเบียนต้องรับคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และบทบัญญัติตามอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามในฐานะภาคีสมาชิก
5. ขยายหลักเกณฑ์การขอถือสิทธิในวันจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในต่างประเทศซึ่งปัจจุบันเป็นไปภายใต้หลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ หรือหลักต่างตอบแทน (Reciprocal Right) โดยประเทศผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าจะต้องให้สิทธิในประการเดียวกันแก่ผู้ขอที่เป็นคนไทยจึงจะขอถือสิทธิ โดยในการแก้ไขครั้งนี้จะครอบคลุมไปถึงผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่อยู่ในประเทศสมาชิกความตกลงหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกด้วย และในกรณีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้นำสินค้าภายใต้เครื่องหมายการค้าที่ยังมิได้จดทะเบียนในประเทศใดออกแสดงในงานแสดงสินค้าเพื่อส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมหรือของรัฐบาลในประเทศไทย หรือในประเทศอื่นที่เป็นภาคีสมาชิกตามความตกลงหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศเช่นเดียวกับที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่อาจขอถือสิทธิในวันจดทะเบียนในต่างประเทศได้หากได้ยื่นคำขอและขอถือสิทธินั้นภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่แสดงสินค้าในงานแสดงสินค้านั้นดังกล่าว
6. ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียนอาจร้องขอให้เพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนคล้ายจนอาจก่อให้เกิดความสับสนต่อสาธารณชนกับเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ก่อนได้ นอกจากนี้ยังได้กำหนดความรับผิดชอบให้แก่กรรมการผู้

จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้ทำการแทนนิติบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลด้วยแม้บุคคลดังกล่าวจะมีได้มีส่วนรู้เห็นถึงการกระทำความผิดของนิติบุคคลที่กระทำการละเมิดซึ่งเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น ในขณะที่ภายใต้กฎหมายปัจจุบันกำหนดให้บุคคลดังกล่าวจะต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลเว้นแต่บุคคลเหล่านี้จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้น

7. กำหนดเพิ่มอำนาจแก่นายทะเบียนให้นายทะเบียน หรือบุคคลที่นายทะเบียนมอบหมายมีอำนาจสืบสวน และยึดหรืออายัดพยานหลักฐานหรือทรัพย์สินอื่นใด ตลอดจนให้มีอำนาจในการจับกุมบุคคลใดๆโดยไม่จำเป็นต้องมีหมายค้นหากปรากฏพฤติการณ์อันควรสงสัยได้ว่ามีการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า

2.2.2 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในทางทรัพย์สินทางปัญญาอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Co-operation)

บรรดาประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนซึ่งในขณะนั้นมีประเทศสมาชิกทั้งสิ้น 7 ประเทศ ได้ทำการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในทางทรัพย์สินทางปัญญา (Framework Agreement on Intellectual Property Co-operation) เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2538 ณ กรุงเทพมหานคร

ความตกลงฉบับนี้กำหนดให้รัฐสมาชิกทำการทบทวนบทบาทความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาในการปฏิบัติทางการค้าระหว่างรัฐสมาชิกของอาเซียน ตลอดจนการให้ความร่วมมือในทางทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลดีต่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิกในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและเติบโตของภูมิภาคอาเซียน

จุดมุ่งหมายหลักประการหนึ่งที่กำหนดไว้ในความตกลงฉบับนี้สำหรับส่วนที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในด้านเครื่องหมายการค้า ซึ่งข้อตกลงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานเครื่องหมายการค้าแห่งอาเซียนขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในภูมิภาคอาเซียน และในแนวทางระหว่างประเทศ

ภายใต้หลักและกรอบของความตกลงเพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของความตกลง จึงได้มีการกำหนดแนวหลักการสำคัญเพื่อให้ประเทศสมาชิกทำการทบทวนการให้ความคุ้มครองและบังคับสิทธิในเครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาแขนงอื่นในประเทศสมาชิกแต่ละแห่งที่ร่วมลงนามในความตกลง ตลอดจนทำการกำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อใช้ส่งเสริมผลพลอย

ได้สาธารณชนในภาคเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาทางเทคโนโลยีในแต่ละประเทศสมาชิกให้เป็นไปได้อย่างต่อเนื่องภายใต้พันธกรณีระหว่างประเทศที่แต่ละประเทศต้องผูกพัน ความตกลงจึงได้ส่งเสริมให้จัดทำแนวทางหลักต่างๆขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกไว้ดังต่อไปนี้

ก. จัดให้มีการส่งเสริมการให้ความคุ้มครองและบังคับสิทธิในเครื่องหมายการค้า ซึ่งรวมถึงการจัดมาตรการการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก และการจัดเครือข่ายองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยและหน่วยงานที่มีอำนาจในด้านเครื่องหมายการค้า

ข. การบริหารและปรับปรุงการบริหารงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งรวมถึงการรวบรวมและสร้างฐานข้อมูลทางทะเบียนเครื่องหมายการค้า

ค. การบริหารและปรับปรุงงานด้านการตรากฎหมายเครื่องหมายการค้าโดยการศึกษากฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศสมาชิกในเชิงเปรียบเทียบ การปฏิบัติและบริหารงานสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งรวมถึงการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) และบรรดาอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องฉบับอื่น

ง. การส่งเสริมการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยการจัดให้มีเครือข่ายในการฝึกอบรมด้านเครื่องหมายการค้า หรือศูนย์กลางทางความรู้และการสำรวจความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาคหรือองค์กรที่เหมาะสมอื่น รวมถึงการแลกเปลี่ยนบุคคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านทรัพย์สินทางปัญญา

จ. การจัดการส่งเสริมองค์กรเอกชนในภาคความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยการจัดตั้งสมาคมทรัพย์สินทางปัญญาในกลุ่มอาเซียน รวมทั้งการจัดให้มีการให้บริการอนุญาโตตุลาการหรือกระบวนการระงับข้อพิพาทประการอื่นที่เหมาะสมในการระงับข้อพิพาทในด้านเครื่องหมายการค้า

สำหรับในการจัดตั้งระบบยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้นเป็นผลจากการประชุมอาเซียนครั้งที่ 6 ที่กรุงฮานอย ระหว่างวันที่ 15-16 ธันวาคม 2541 (6th ASEAN Summit, Hanoi) หรือที่ได้รับการเรียกขานภายใต้ชื่อโครงการ Hanoi Plan of Action²⁴ ซึ่งกำหนดให้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2543 เป็นต้นไปถือเป็นวันเริ่มต้นการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนซึ่งบรรดาประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมในระบบจะต้องนำระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอาเซียนมาใช้ปฏิบัติในการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งระบบดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่ง

²⁴ Asia and Beyond-Hardships test ASEAN's Integrity, Business-Thailand, January 1999, P.55-57, Thailand

ภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในทางทรัพย์สินทางปัญญา (Framework Agreement on Intellectual Property Co-operation) ดังที่ได้กล่าวไว้ ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศสมาชิกหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนระบบเครื่องหมายการค้าส่วนภูมิภาค (The Regional Trademark System) มาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนเป็นสิ่งใหม่สำหรับประเทศสมาชิกซึ่งคาดว่าจะในการจัดตั้งระบบดังกล่าวในภูมิภาคนี้อาจต้องใช้เวลาในการศึกษา ทำความเข้าใจและปรับปรุงให้เกิดความสมบูรณ์แบบ ดังนั้นการดำเนินการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้า²⁵ จะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงไร และจะประสบความสำเร็จได้รวดเร็วเพียงใดจึงต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของบรรดาประเทศสมาชิกเป็นประการสำคัญ กับทั้งจะต้องสร้างความเข้าใจแก่บุคคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ทราบถึงแนวหลักการและประโยชน์ที่บรรดาสมาชิกจะได้รับในอนาคตเพื่อให้เกิดความเข้าใจสอดคล้องกันไปทิศทางเดียวกันซึ่งย่อมจะเป็นผลดีต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาระบบต่อไป

2.2.2.1 หลักเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียน

1. จะต้องเป็นระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสมัครใจของประเทศสมาชิก โดยเมื่อประเทศสมาชิกใดมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนก็อาจเข้าร่วมระบบได้ทุกเมื่อ
2. ระบบจะต้องมีงบประมาณในการจัดการบริหารของระบบ
3. ระบบจะต้องไม่ก่อภาระทางการเงินต่อบรรดาประเทศสมาชิก
4. บรรดาประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมในระบบจะต้องได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น
5. ระบบจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณะ
6. ระบบจะต้องมีส่วนช่วยสนับสนุนการค้าและการลงทุนภายในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ตลอดจนจะต้องมีส่วนช่วยสนับสนุนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่มีต่อประเทศอื่นนอกกลุ่ม
7. ระบบจะต้องช่วยสนับสนุนความเป็นเอกภาพในกลุ่มประเทศสมาชิกในอาเซียน

²⁵ Department of Intellectual Property, Ministry of Commerce, "Annual Report 1998 : The Concept Paper on the Trademark System," Department of Intellectual Property, Ministry of Commerce, Thailand, 1998.

8. ระบบจะต้องทำให้เกิดความสำเร็จเป็นรูปธรรมซึ่งแนวความคิดในเรื่องเครื่องหมายการค้าอาเซียนที่จะได้รับความคุ้มครองในทุกประเทศสมาชิกทันทีภายหลังจากที่เครื่องหมายการค้าดังกล่าวได้รับการจดทะเบียนไว้ ณ สำนักงานเครื่องหมายการค้าอาเซียนซึ่งจะได้รับการจัดตั้งขึ้นในภายภาคหน้า

9. จะต้องจัดให้มีการจัดตั้งสำนักงานเครื่องหมายการค้ากลางและสำนักงานเครื่องหมายการค้าภูมิภาคขึ้น

10. ให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักที่ใช้ในระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียน

2.2.2.2 แนวทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียน

ระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนเป็นการจัดขั้นตอนการดำเนินการยื่นและจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน โดยในการจัดตั้งระบบนั้นมีวัตถุประสงค์อย่างกว้าง แต่โดยที่มีกิจกรรมภายใต้การจัดตั้งระบบที่สำคัญและจะต้องเร่งให้เกิดการบรรลุซึ่งวัตถุประสงค์หลายประการ จึงได้มีการกำหนดแนวทางเลือกที่แตกต่างกันในทางการบริหารและการออกกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจยกขึ้นเพื่อพิจารณาในบางเรื่องได้คือ

ก. การกำหนดรูปแบบในการขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิก (The common form for domestic application) โดยกำหนดให้สมาชิกแต่ละประเทศต้องจัดหารูปแบบและรายละเอียดของคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกนั้นเพื่อให้เป็นไปในลักษณะเดียวกันทั่วทั้งภูมิภาค ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในอาเซียน กับทั้งเพื่อทำให้เกิดความสะดวกในทางธุรกิจและให้บรรดานักลงทุนสามารถดำเนินการได้โดยไม่ประสบกับข้อยุ่งยาก

ข. การยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในภูมิภาค (The regional filing of trademark application) มีลักษณะเป็นการยื่นคำขอเพียงฉบับเดียวที่ผู้ขอสามารถนำมาใช้ในการตรวจค้นสารบบ และตรวจสอบเครื่องหมายการค้าต่อสำนักงานเครื่องหมายการค้าแต่ละแห่งในประเทศสมาชิกได้ทุกแห่ง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าผู้ขออาจดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียน ณ สำนักงานเครื่องหมายการค้าที่ตั้งอยู่ในประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนประเทศใด หรือในประเทศอื่นที่ได้ระบุไว้โดยชัดแจ้ง เมื่อสำนักงานเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกได้รับคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้แล้วจะจัดส่งคำขอดังกล่าวไปยังประเทศสมาชิกที่ผู้ขอได้เลือกหรือระบุไว้ในคำขอ ซึ่งระบบในส่วนนี้มีความยุ่งยากซับซ้อนเป็นอย่างมาก คาดว่าบรรดาประเทศ

สมาชิกจะต้องทำการศึกษาและวางรูปแบบของระบบในส่วนนี้เพื่อเกิดความเหมาะสมและไม่เป็นอุปสรรคต่อระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนโดยรวม และเชื่อได้ว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขในระยะเริ่มแรกของการใช้ระบบเพื่อหาจุดที่เหมาะสมที่สุดต่อไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจส่งผลให้ประเทศสมาชิกต้องทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายและระเบียบและขั้นตอนในการรับพิจารณาคำขอที่ได้รับการจัดส่งนั้น อย่างไรก็ตามในการพิจารณาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้น ย่อมเป็นดุลพินิจของประเทศสมาชิกผู้ได้รับคำขอไว้พิจารณาในการที่จะพิจารณารับหรือไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใดๆ ตามคำขอดังกล่าวได้ ทั้งนี้ภายใต้กฎหมายของประเทศดังกล่าว ผลที่คาดว่าจะได้รับภายหลังจากการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนอย่างสมบูรณ์นั้นจะส่งผลเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อภาคธุรกิจในภูมิภาคอาเซียน

ค. สำหรับการจัดตั้งสำนักงานเครื่องหมายการค้าอาเซียน (The ASEAN common trademark office) นั้น มีแนวทางเลือกพิจารณาในการจัดตั้งดังนี้

1. กำหนดให้สำนักงานเครื่องหมายการค้าอาเซียนเป็นศูนย์กลางในการรับคำขอจากส่วนภูมิภาคและจัดส่งต่อไปยังสำนักงานเครื่องหมายการค้าประจำประเทศที่ผู้ขอระบุหรือกำหนดไว้ในคำขอ แต่อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณารับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นยังเป็นอำนาจของประเทศที่รับคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้พิจารณา หรือ
2. กำหนดให้สำนักงานเครื่องหมายการค้าอาเซียนเป็นศูนย์กลางในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า การจดทะเบียนจะมีผลเป็นการให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าที่ได้รับการจดทะเบียนโดยผู้ได้รับการจดทะเบียนไว้ในประเทศสมาชิกทั้งหมดแล้วจะได้รับความคุ้มครองครอบคลุมในทุกประเทศสมาชิกโดยทันที อย่างไรก็ตามในแนวทางนี้จะส่งผลให้ประเทศสมาชิกทั้งหมดจะต้องดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายสารบัญญัติเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในระบบ

หากพิจารณาจากแนวทางทั้งสองประการแล้วจะเห็นได้ว่าในแนวทางตามข้อ 1 นั้นเป็นรูปแบบการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในภูมิภาคที่ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้มีลักษณะเป็นศูนย์กลางในการจัดการซึ่งจะช่วยลดภาระในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้แก่สำนักงานเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับแนวทางในข้อ 2 นั้นเป็นที่ได้รับความสนใจจากภาคธุรกิจมากกว่าทั้งนี้เนื่องจากเป็นระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการยื่นคำขอเพียงคำขอเดียว และความคุ้มครองอันเป็นผลจากการที่เครื่องหมายการค้าได้รับการจด

ทะเบียนนั้นจะครอบคลุมไปถึงบรรดาประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนทุกประเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นที่บรรดาประเทศสมาชิกจะต้องพิจารณาหาความเหมาะสมต่อไป

2.2.2.3 รูปแบบทั่วไปและระบบการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอาเซียนฐานะปัจจัยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียน

ในบรรดาแนวทางเลือกที่ได้กล่าวไว้แล้วนั้น แนวทางเลือกในเรื่องการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในภูมิภาค (The regional filing) ดูจะเป็นแนวทางที่ง่าย สะดวก และเป็นประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด และคาดว่าจะการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนจะนำระบบการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในอาเซียน (ASEAN Trademark Filing System: ATFA) มาใช้เป็นรูปแบบทั่วไปในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งอาจสรุปหลักการของระบบ AFTA ได้ดังนี้

ก. รูปแบบการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในส่วนภูมิภาค (The common regional filing form) จะช่วยให้การดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเป็นไปได้ด้วยความสะดวกในทุกประเทศสมาชิก รูปแบบดังกล่าวอนุญาตให้ผู้ขอสามารถกำหนดรายชื่อประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมในระบบไว้ในคำขอได้ ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2543 โดยในการยื่นคำขอจะถือวันที่สำนักงานเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกที่ผู้ขอกำหนดไว้ได้รับแล้วเป็นวันที่ยื่นคำขอ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีการยื่นคำขอโดยขอสิทธิในวันที่จดทะเบียนในประเทศอื่น (Priority claim) และในการยื่นคำขอจดทะเบียนอาจกระทำได้โดยการกรอกข้อความลงในแบบพิมพ์ที่จัดเตรียมขึ้น หรือโดยวิธีการอื่นที่เหมาะสมเช่นโดยทางสื่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ข. เนื่องจากในการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในชั้นก่อนจะก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ แก่สำนักงานเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกที่รับคำขอจดทะเบียนส่วนภูมิภาค (Regional application) และแก่สำนักงานเครื่องหมายการค้าในประเทศที่ผู้ขอกำหนดไว้เป็นประเทศที่จะขอรับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ดังนั้นสำนักงานเครื่องหมายการค้าที่รับคำขอจดทะเบียนและสำนักงานเครื่องหมายการค้าที่ผู้ขอระบุไว้ดังกล่าวจะได้รับค่าธรรมเนียม (Regional fees) ที่จัดเก็บเพิ่มจากค่าธรรมเนียมที่สำนักงานเครื่องหมายการค้าที่ประเทศสมาชิคนั้นพึงจะได้รับในการรับคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในกรณีปกติ โดยค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บได้จะได้รับการจัดแบ่งเป็นอัตราส่วนเพื่อจัดสรรให้แก่ประเทศที่รับคำขอและประเทศที่พิจารณาคำขอ

ค. ประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมในระบบจะต้องจัดสรรรายได้ที่ได้รับจากค่าธรรมเนียม (Regional fees) ตามอัตราที่จะได้กำหนดเพื่อใช้ในการจัดตั้งกองทุนเครื่องหมายการค้าส่วนภูมิภาค (The regional trademark fund) ซึ่งเงินกองทุนนี้จะถูกจัดแบ่งออกเป็นสองส่วนเท่าเท่ากัน โดยส่วนแรกจะนำมาใช้ในการจัดตั้งสำนักงานเครื่องหมายการค้าอาเซียน (Common Trademark Office) และอีกส่วนจะนำมาใช้ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาที่จะได้รับการจัดขึ้นโดยประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมในระบบ ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศสมาชิกไม่จำเป็นต้องรับภาระในการให้การทางสนับสนุนทางการเงินแต่อย่างใดแก่การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอาเซียนที่จะมีขึ้นในอนาคต

ง. ข้อพิจารณาในเรื่องการขอถือสิทธิในวันจดทะเบียนในประเทศอื่นนั้น เนื่องจากประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนมิได้เป็นสมาชิกตามความตกลง TRIPs ทั้งหมด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำความตกลงเพื่อกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ในการขอถือสิทธิในวันจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นสากลในหลักการดังกล่าวที่จะนำมาใช้บังคับในระบบ

จ. ประการสุดท้าย ประเทศสมาชิกจะต้องดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระเบียบว่าด้วยขั้นตอนในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อให้สอดคล้องกับขั้นตอนในการยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าส่วนภูมิภาค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะไม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจในการพิจารณาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของสำนักงานเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิก

อนึ่ง ผลดีประการหนึ่งที่คาดว่าจะได้รับจากการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้าในกลุ่มประเทศ ดังเช่นในกรณีการรวมตัวทางระบบเศรษฐกิจการค้าในรูปแบบตลาดเดียว (Single Market) ของสหภาพยุโรป²⁶ ซึ่งเป็นที่มาของการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าขึ้น เพื่อป้องกันการลอกเลียนและสร้างลักษณะเฉพาะให้กับสินค้าและบริการของบรรดาประเทศสมาชิกโดยจัดขึ้นภายใต้ The European Trade Marks ในปี ค.ศ. 1993 จนเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2539 จึงได้มีการประกาศบังคับใช้ระบบเครื่องหมายการค้าประชาคมขึ้น (The Community Trade Mark System) ซึ่งหากระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนได้รับการจัดตั้ง

²⁶ Murgiana Haq, "Regional Trademark and Patent Systems from the Legal Practitioner's perspective, International," Symposium Material on Intellectual Property and International Trade in the New Millennium. November 29-30, 1999, Bangkok.

ในลักษณะที่เหมาะสมและมีการบังคับใช้กันอย่างจริงจังก็จะเป็นวิถีทางประการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้ดังเช่นที่เกิดขึ้นในกลุ่มสหภาพยุโรปที่กล่าวไว้ข้างต้น²⁷

อย่างไรก็ตามคาดว่า การจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนนั้นอาจต้องใช้เวลาพอสมควรเพื่อจัดรูปแบบทางการบริหารและการดำเนินการ โดยอาจต้องอาศัยการศึกษาวิจัยสภาพความเหมาะสมเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบในด้านการบริหารและการดำเนินการดังกล่าวดังเช่นที่เคยประสบมาในการจัดตั้งระบบเครื่องหมายการค้าในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะการใช้เวลาในการรวมกลุ่มของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน สำหรับการแสวงหาโครงสร้างที่เหมาะสมในการจัดทำระบบเครื่องหมายการค้านั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงรายจ่ายและรายรับในการบริหารจัดการและการจัดหาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานจากบรรดาประเทศสมาชิก ซึ่งจำนวนเงินดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมกิจการและการพัฒนาปรับปรุงระบบเครื่องหมายการค้าอาเซียนด้วย แม้ในข้อนี้จะมีได้เป็นวัตถุประสงค์เริ่มแรกของการจัดตั้งก็ตาม

2.3 บทบาทของเครื่องหมายการค้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในหัวข้อนี้จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์และบทบาทของเครื่องหมายการค้าที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน โดยจะทำการนำเสนอข้อมูลทางเศรษฐกิจและสภาพการลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครื่องหมายการค้าในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ของแต่ละประเทศ รวมทั้งรูปแบบในการตรากฎหมายออกบังคับใช้เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในแต่ละประเทศ ในลำดับแรกนี้จะขอนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของแต่ละประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงสภาพทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และสังคม การเมืองของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนได้ในเบื้องต้นดังนี้

²⁷ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, "วิถีใหม่สำหรับการป้องกันเครื่องหมายการค้าในสหภาพยุโรป" นิตยสารผู้ส่งออก 290 (กันยายน 2542): 81-83.

ข้อมูลพื้นฐาน และสถิติการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	สาธารณรัฐสิงคโปร์	ประเทศมาเลเซีย	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	ประเทศไทย
พื้นที่ (ตร.กม.)	641	330,434	1,919,443	330,369	513,113
ประชากร (ล้านคน) (ณ พ.ศ. 2538)	2.9	20.1	193.7	74.7	60
ภาษา	อังกฤษ จีนกลาง มาเลย์ และทมิฬ	มาเลย์ (ราชการ) อังกฤษ จีน และทมิฬ	ภาษาชา มาเลย์	เวียดนาม	ไทย
ศาสนา/ ความเชื่อ	พุทธ ลัทธิเต๋า ลัทธิ ขงจื้อ	อิสลาม ลัทธิขงจื้อ พุทธ ลัทธิเต๋า	อิสลาม	พุทธนิกายมหายาน คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และ พุทธนิกายอื่นๆ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ	พุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์ ฮินดู ซิกข์
เมืองหลวง	สิงคโปร์	กัวลาลัมเปอร์	จาการ์ตา	ฮานอย	กรุงเทพมหานคร
สกุลเงิน	SINGAPORE DOLLAR	RINGGIT	RUPIAH	NEW DONG	BAHT
ระบบการเมือง	ประชาธิปไตย	ประชาธิปไตย	ประชาธิปไตย	สังคมนิยมคอมมิวนิสต์	ระบอบประชาธิปไตยมี พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข

ประเทศ	สาธารณรัฐสิงคโปร์	ประเทศมาเลเซีย	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	สาธารณรัฐ สังคมนิยมเวียดนาม	ประเทศไทย
ประธานาธิบดี/ นายกรัฐมนตรี	Ogn Teng Cheong/ Goh Chok Tong	Dr. Mahathir bin Mohamad	Abdurrahman Wahid	Le Duc Anh/ Vo Van Kiet	นายชวนหลีกภัย
ประเทศคู่ค้าที่ สำคัญ	สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย ฮองกง เยอรมัน	สิงคโปร์ ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร เยอรมัน	ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป สหรัฐ อเมริกา สิงคโปร์ สาธารณรัฐ เกาหลี จีน ไต้หวัน	สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮองกง จีน ไต้หวัน อังกฤษ	สหรัฐอเมริกา สหภาพ ยุโรป ญี่ปุ่น อาเซียน ฮองกง ไต้หวัน เกาหลีใต้ จี.เอ ออสเตรเลีย
สินค้านำเข้า	เครื่องจักรอุปกรณ์ วัตถุดิบเพื่อใช้ในการ อุตสาหกรรม น้ำมัน ดิบ สินค้าอุตสาหกรรม เคมีภัณฑ์ อาหาร สุรา และยาสูบ	สินค้าบริโภค	เครื่องจักร เคมีภัณฑ์ แร่ธาตุ ยานพาหนะ เครื่องบินและเรือ เสื้อผ้าและสิ่งทอ	รถแทรกเตอร์ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม รถบรรทุก รถ จักรยายนต์ เหล็ก น้ำมัน ก๊าซ ยางรถยนต์ ปุ๋ย ฝ้าย ยา สิ่งทอ น้ำตาลและอาหาร	เคมีภัณฑ์ เส้นใยใช้ใน การทอ ผ้าฝ้าย น้ำมันดิบ ปลาทูนาสด/แช่แข็ง เหล็ก เหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์โลหะ หนังสือ หนังสือพิมพ์ ฟอก หลอด/ท่อ โลหะ ไม้ซุง ด้ายทอผ้า ส่วนประกอบรถยนต์

ประเทศ	สาธารณรัฐสิงคโปร์	ประเทศมาเลเซีย	สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	ประเทศไทย
สินค้าส่งออก	เครื่องจักรอุปกรณ์การขนส่ง น้ำมันเชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ สินค้าอุตสาหกรรม	ปิโตรเลียม ไม้	น้ำมันเชื้อเพลิง สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์จากไม้ ก๊าซธรรมชาติ	น้ำมันดิบ ข้าว ผลิตภัณฑ์อาหารทะเล ถ่านหิน ยางธรรมชาติ ไม้ กาแฟ ชา ถั่ว สินค้าหัตถกรรม	เครื่องคอมพิวเตอร์ แผงวงจรไฟฟ้า เสื้อผ้าสำเร็จรูป ข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง กุ้งแช่แข็ง อาหารทะเลแปรรูป อัญมณี และเครื่องประดับ อาหารกระป๋อง ผลิตภัณฑ์พลาสติก

ข้อมูลกรรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (สรุปภาวะการค้าระหว่างประเทศ ปี 2541)

จากข้อมูลเปรียบเทียบทั่วไปของบรรดาประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนภายใต้ขอบเขตการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงสภาพความแตกต่างทางด้านสังคม การเมือง การปกครอง ภาษา ตลอดจนเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายด้านต่างๆของแต่ละประเทศให้แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน เป็นต้น เพื่อให้สามารถมองเห็นสภาพความจำเป็นอันจะเป็นเครื่องกำหนดแนวทางและนโยบายในเรื่องต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น รวมทั้งแนวทางและนโยบายในด้านการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าของประเทศสมาชิกต่างๆในกลุ่มอาเซียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานของประเทศในเรื่องดังกล่าวดังที่จะได้กล่าวต่อไปนี้

2.3.1 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เดิมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย ภายหลังจากได้รับเอกราชจนถึง

ปัจจุบันมีการปกครองเป็นระบบนครรัฐ (city-state) ในทางประวัติศาสตร์ สิงคโปร์เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ดังนั้นในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจึงได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษมาโดยตลอด สิงคโปร์ได้พัฒนารูปแบบทางการค้าจากเดิมที่อยู่ในฐานะเมืองหน้าด่านในทางการค้าของประเทศอังกฤษ

ปัจจุบันสิงคโปร์เป็นเมืองท่าทางการค้าพาณิชย์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ด้วยมาตรการดึงดูดนักลงทุนหลายประการโดยเฉพาะการเป็นเมืองท่าปลอดภาษี และศูนย์กลางในการวิจัยค้นคว้าตลอดจนความร่วมมือในด้านปัจจัยส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมนั้น ถือเป็นจุดที่ได้รับความสนใจจากนักลงทุนชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก²⁸

สาธารณรัฐสิงคโปร์ถูกจัดให้เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในลำดับต้น ๆ ของกลุ่มประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในทวีปเอเชีย สิงคโปร์มีพื้นที่เพียง 647.5 ตารางกิโลเมตร มีประชากรไม่ถึง 3 ล้านคน และเพิ่งจัดตั้งเป็นสาธารณรัฐที่มีเอกราชโดยสมบูรณ์เพียง 30 ปี ในช่วงสองทศวรรษแรก สิงคโปร์ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจจากการมีส่วนร่วมและการแทรกแซงของรัฐบาลในระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศ และการเข้ามาลงทุนของชาวต่างประเทศ การพัฒนาประเทศในช่วงนี้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพภายใต้สภาวะแวดล้อมทางการเมืองที่สงบเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากระบบการปกครองที่ใช้อำนาจอย่างมากในการควบคุมดูแลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างเข้มงวดตลอดเวลา²⁹

ในช่วงศตวรรษที่สาม สิงคโปร์ได้ปรับสภาพการปกครองให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจ และการเมืองที่เกิดขึ้นทั่วโลกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเน้นการ

²⁸ Alban Knag, *Intellectual Property Laws of East Asia* (Hong Kong: Sweet and Maxwell Asia, 1997), pp. 323-335.

²⁹ ไคริน เพ็ญเกษม. *โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองสิงคโปร์* (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 5-45.

สร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากในยุคก่อนอย่างสิ้นเชิง³⁰

ปี (ค.ศ.)	ค่าของจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า	ค่าของจดทะเบียนเครื่องหมายบริการ
1991	8,418	2,848
1992	8,550	1,449
1993	8,891	1,420
1994	9,698	1,651
1995	10,429	2,148
1996 (ถึงสิ้นเดือนกันยายน)	8,344	2,133

2.3.2 ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียมีกรุงกัวลาลัมเปอร์เป็นเมืองหลวงของประเทศ ประกอบด้วยรัฐในความปกครองรวม 13 รัฐ โดยจัดเป็นรัฐที่ตั้งอยู่บนแหลมมาลาญ (Malayan Peninsula) 11 รัฐ มีดินแดนตอนเหนือติดต่อกับประเทศไทย และในตอนใต้ติดต่อกับประเทศสิงคโปร์ ส่วนรัฐที่เหลืออีก 2 รัฐ ซึ่งได้แก่ ซาบา (Sabah) และ ซาราวัก (Sarawak) นั้น ตั้งอยู่ทางตะวันออกของประเทศมาเลเซีย ในทางตอนเหนือของบอร์เนียว คิดเป็นพื้นที่ของประเทศโดยรวมทั้งสิ้น 329,750 ตารางกิโลเมตร ระบบกฎหมายของประเทศมาเลเซียดำเนินตามแบบอย่างขนบธรรมเนียม และปรัชญาทางกฎหมายของประเทศอังกฤษ ผสมผสานกับกฎหมายของแต่ละรัฐท้องถิ่น ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนระบบกฎหมายจากเดิมที่มีการแบ่งเขตอำนาจและกฎหมายเป็นของแต่ละรัฐ กลายมาเป็นระบบนิติบัญญัติแห่งชาติ (national legislation) แต่อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติพิเศษทางกฎหมายของแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกันในเนื้อหาอยู่บ้าง แต่บรรดารัฐเหล่านี้ยังคงนำหลักเกณฑ์ และบทบัญญัติกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าของประเทศอังกฤษมาบังคับใช้ในปัจจุบัน³¹

³⁰ Teresa O'Connor, "Trademarks Developments in 1996," *APAA News* 24 (1997): 77-79.

³¹ Bentley J. Anderson, *Intellectual Property Laws of East Asia* (Hong Kong: Sweet and Maxwell Asia, 1997), pp. 185-231.

สำหรับข้อมูลด้านประชากรนั้นประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในรัฐที่ตั้งอยู่บนแหลมมลายู โดยประชากรร้อยละ 15 อาศัยอยู่ในรัฐซาบา และซาราวัก ซึ่งตั้งอยู่ในทางตะวันออกของประเทศ สำหรับกรุงกัวลาลัมเปอร์มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 2 ล้านคนเศษหรือคิดเป็นอัตราส่วน 1 ใน 9 ของประชากรรวมของประเทศ เชื้อสายหรือชาติพันธุ์เป็นสิ่งกำหนดการรวมกลุ่มประชากรและถิ่นที่อยู่ของประชากรมาเลเซีย โดยประชากรประมาณร้อยละ 55 ถึง 60 เป็นประชากรที่อาศัยในรัฐที่ตั้งอยู่บนแหลมมลายูซึ่งเป็นคนพื้นเมืองมาเลย์ที่เรียกว่า bumiputeras ซึ่งแปลได้ว่าบุตรแห่งดิน กลุ่มเชื้อสายที่มีจำนวนรองลงมาคือประชากรกลุ่มเชื้อสายจีนซึ่งมีจำนวนประมาณร้อยละ 30 ถึง 35 ของประชากรประเทศ สำหรับกลุ่มชาติที่มีจำนวนมากที่สุดซึ่งคิดเป็นประชากรจำนวนถึงร้อยละ 10 ถึง 15 คือกลุ่มคนอินเดีย อาศัยอยู่ในซาบารห์และกาตาซานส์ (Kadazans) ประมาณร้อยละ 28 สำหรับคนอิบันส์ (Ibans) นั้นอาศัยในซาราวักเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 31 ของประชากรของประเทศ ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และมาตรฐานการครองชีพที่จัดได้ว่าอยู่ในขั้นที่ดีเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติซึ่งรวมถึงดีบุก ปิโตรเลียม ยาง น้ำมันปาล์มและก๊าซธรรมชาติซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศมาเลเซีย โดยสำรองก๊าซธรรมชาติของประเทศมาเลเซียนั้นมีถึงประมาณ 48 ล้านล้านคิวบิก ซึ่งจัดเป็นประเทศที่มีสำรองก๊าซธรรมชาติที่มีจำนวนมากแห่งหนึ่งของโลกทีเดียว

สำหรับข้อมูลในด้านการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะเครื่องหมายการค้า นั้น จากการที่รัฐบาลได้ดำเนินการต่อต้านและกวาดล้างบรรดาสินค้าปลอมและละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าอย่างต่อเนื่อง พบว่ากระบวนการลักลอบใช้เครื่องหมายการค้าเหล่านี้กระทำกันในลักษณะเป็นกระบวนการประกอบธุรกิจใต้ดิน ประกอบกับผู้กระทำการปลอมเครื่องหมายการค้าเหล่านี้ต่างมีมาตรการหลบหลีกการดำเนินการของรัฐบาลในหลากหลายรูปแบบ จึงเป็นผลให้การดำเนินการของหน่วยงานราชการไม่บรรลุตามที่ได้คาดการณ์ไว้ สำหรับสินค้าที่มีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าเป็นจำนวนมากและหน่วยงานราชการของประเทศมาเลเซียได้ดำเนินมาตรการกวาดจับเป็นอันดับแรกคือสินค้าจำพวกเวชภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ยารักษาโรค ทั้งนี้เพื่อเป็นการยับยั้งการบั่นทอนความน่าเชื่อถือในสินค้าจำพวกนี้ในระดับสาธารณสุข³² นอกจากนี้แล้วสินค้าที่ได้มีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าเป็นจำนวนมากสูงนั้นยังได้แก่สินค้าจำพวกนาฬิกา เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มภายใต้เครื่องหมายการค้าและยี่ห้อหรือสัญลักษณ์ทางการค้า

³² Wong Sai Fong & Chuah Jem Em, "Report for the Anti-Counterfeiting Committee," APAA News 23 (May 1996) 124-125.

ของผู้ประกอบการ (Traditional Merchandising Brands) เช่นสินค้าที่ปรากฏสัญลักษณ์หรือตัวการ์ตูนของวอลท์ดิสนีย์ หรือ Power Ranger หรือ เมวการ์ฟิลด์ เป็นต้น

ในการประกอบอุตสาหกรรม การจำหน่าย การเสนอเพื่อจำหน่าย หรือการมีไว้ซึ่งสินค้าปลอมนั้นย่อมเป็นการกระทำที่เป็นความผิดที่มีโทษในทางอาญา และผู้กระทำความผิดมีความรับผิดชอบในความเสียหายทางแพ่งด้วยเช่นกัน กรณีที่การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำต่อเครื่องหมายการค้าหรือบรรจุกันท์ (get-up) นั้น ภายใต้ The Trade Description Act 1972 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคสินค้าเป็นสำคัญนั้น ได้กำหนดให้เจ้าของสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าหรือบรรจุกันท์ที่แท้จริงออกยื่นหนังสือร้องเรียนต่อ The Division of Enforcement กระทรวงการค้าภายในประเทศ และสำนักงานผู้บริโภค (The Ministry of Domestic Trade and Consumer Affairs) เพื่อทำการสืบสวนพฤติการณ์ตามข้อร้องเรียน และค้นหาพยานหลักฐานสนับสนุนการกระทำผิด และดำเนินการกวาดล้างสินค้าปลอมดังกล่าวต่อไป

สถิติสินค้าที่ละเมิด The Trade Description Act 1972

ปี (ค.ศ.)	ปีโคเรเดียม		อาหาร		เสื้อผ้า		ยา		อะไหล่ยานพาหนะ	
	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)
1990	0	-	3	4,250.00	11	16,788.50	3	1,264.50	9	137,662.00
1991	3	10.00	66	43,141.65	101	312,682.20	62	49,017.70	9	11,957.00
1992	4	928.00	35	14,559.80	105	179,433.60	68	9,613.90	8	3,611.00
1993	14	115,165.24	50	99,184.20	150	324,812.80	58	1,369,002.60	26	5,440.00
1994	3	498.00	11	28,914.00	197	1,161,377.74	11	11,432.90	11	10,702.00
1995	0	-	26	19,107.40	162	42,040.00	5	3,708.00	34	104,119.00
1996	2	16.80	38	28,514.45	179	110,254.70	76	16,297.93	12	176,440.53
1997	108	1,970.08	26	38,124.35	118	154,328.00	36	1,816,236.30	13	5,195.00
รวม	134	118,588.12	255	275,795.85	1,023	2,301,717.04	319	3,276,573.83	122	455,126.53

ปี (ค.ศ.)	นาฬิกา		สินค้าเครื่องหนัง		สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า		อื่นๆ		รวม	
	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)
1990	0	-	0	-	0	0	0	0	26	159,964.50
1991	0	-	0	-	0	0	221	5,961,187.10	462	6,377,995.65
1992	0	-	0	-	0	0	174	1,130,020.90	394	1,338,167.20
1993	0	-	0	-	0	0	159	305,497.50	457	2,219,102.34
1994	0	-	0	-	0	0	50	996,525.98	283	2,209,450.62

ปี (ค.ศ.)	นาฬิกา		สินค้าเครื่องหนัง		สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า		อื่นๆ		รวม	
	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)
1995	0	-	0	-	0	0	610	2,001,330.20	837	2,170,307.60
1996	61	50,604.40	11	8,477.00	0	0	47	4,485,425.00	803	6,173,519.41
1997	28	143,132.50	22	19,760.70	4	54,700.00	77	680,756.40	721	8,421,486.93
รวม	89	193,736.90	33	28,237.70	4	54,700.00	1,338	15,560,746.68	3,983	29,069,994.25

ปี (ค.ศ.)	รองเท้า		แว่นสายตา		คลับแถบบันทึกเสียง/วิดีโอ		คอมพิวเตอร์	
	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)	จำนวนคดี	มูลค่า (RM)
1990	0	0	0	0	0	0	0	0
1991	0	0	0	0	0	0	0	0
1992	0	0	0	0	0	0	0	0
1993	0	0	0	0	0	0	0	0
1994	0	0	0	0	0	0	0	0
1995	0	0	0	0	0	0	0	0
1996	19	83,309.00	16	8,912.00	342	1,205,267.00	0	0
1997	13	14,530.00	5	2,255.00	265	1,476,412.60	6	4,014,086.00
รวม	32	97,839.00	21	11,167.00	607	2,681,679.60	6	4,014,086.00

2.3.3 ประเทศอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียเป็นประเทศหมู่เกาะ ประกอบด้วยหมู่เกาะต่างๆ มากมายไม่น้อยกว่า 13,677 เกาะ แต่มีผู้อยู่อาศัยเพียงหกพันเกาะเศษเท่านั้น มีพื้นที่รวมราว 1,919,443 ตารางกิโลเมตร ซึ่งถ้าหากนับผืนน้ำเข้าด้วยตามแนวคิดของรัฐหมู่เกาะ (Archipelagos Concept) จะมีพื้นที่เป็น 4 เท่าของพื้นดิน แต่เกาะที่เป็นที่รู้จักกันดีมี 5 เกาะคือ กาลิมันตัน (Kalimantan) ซึ่งเดิมเรียกกันในชื่อว่าบอร์เนียวเหนือ มีพื้นที่ 539,460 ตารางกิโลเมตร เกาะสุมาตรา (Sumatra) มีพื้นที่ 473,481 ตารางกิโลเมตร (Irian Java) เดิมเรียกกันในชื่อว่าอิเรียนตะวันตก (ส่วนที่อินิเรียนตะวันออก คือ ประเทศปาปัวนิวกินี ซึ่งเป็นประเทศเอกราช) มีพื้นที่ 421,981 ตารางกิโลเมตร (Sulawesi) เดิมเรียกกันในชื่อว่าซูลีบีส มีพื้นที่ 189,216 ตารางกิโลเมตร และเกาะสุดท้ายคือ เกาะชวา (Java) ซึ่งนับรวมเกาะมาดูรา (Madura) ด้วย จะมีพื้นที่รวม 132,186 ตารางกิโลเมตร ส่วนเกาะเล็กที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือเกาะบาหลี (Bali) มีพื้นที่ 5,561 ตารางกิโลเมตร โดยถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด ชาวบาหลีจะเป็นเกาะเล็กๆ แต่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของประเทศ กับทั้งมีจำนวนประชากรหนาแน่นที่สุดโดยในเมืองหลวงกรุงจาการ์ตาซึ่งมีเนื้อที่เพียง 590 ตารางกิโลเมตร แต่มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่นถึงประมาณ 8 ล้านคนเศษ ส่วนเกาะอื่นๆ ทั้ง 4 เกาะแม้จะมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบาง แต่ก็มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของประเทศอันได้แก่ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ แร่ธาตุอื่นเช่น ถ่านหิน ทองแดง บอแรกซ์ ไซท์ เหล็ก แมงกานีส หินปูน นอกจากนี้ยังมียางพารา ไม้ และทรัพยากรสัตว์น้ำ เป็นต้น ชวายังเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งยังเป็นแหล่งผลิตพืชผลการเกษตรอย่างอื่นอีกซึ่งได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน ถั่ว กาแฟ ยาสูบ และเครื่องเทศ

ข้อมูลทางด้านประชากรของประเทศอินโดนีเซียแสดงให้เห็นว่า ในกลางปี พ.ศ. 2540 อินโดนีเซียมีประชากรราว 204.3 ล้านคน คิดเป็นอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.740 ต่อปี ประชากรในช่วงอายุ 6-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.75 ช่วงอายุ 15-64 คิดเป็นร้อยละ 62.2 ส่วนที่เหลืออยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในชนบทราวร้อยละ 65 ความหนาแน่นของประชากรราว 101 คนต่อ ตารางกิโลเมตร ประชากรที่มีงานทำคิดเป็น 192.22 ล้านคน จัดอยู่ในภาคเกษตรกรร้อยละ 46.1 อัตราส่วนของผู้รู้หนังสือที่เป็นชายคิดเป็นร้อยละ 91.8 และหญิงร้อยละ 82.8 ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลามซึ่งคิดเป็นร้อยละ 87.5 ส่วนศาสนาอื่นได้แก่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ นิกายโรมันแคธอลิก ฮินดู และศาสนาพุทธ ตามลำดับ อินโดนีเซียจึงมีความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ (Ethnic Group) เป็นอย่างมากโดยเฉพาะในเกาะใหญ่ๆ เช่นในสุมาตรา มี

คนอัจเจห์ (Acehnese) คนมีนังกาเบา (Minangkabau) คนบาทัก (Batak) และคนมาเลย์ ส่วนในเกาะชวามีคนซุนดา (Sundanese) คนชวา (Javanese) คนมาดูรา (Madurese) คนในเกาะสุลาเวซีมีคนโตรัดจา (Toradja) คนมาคัสซาค์ (Makassarese) คนบูกิ (Buginese) เมอร์นาโด (Meranadonese) ในเกาะกาลิมันตันมีคนพวกด้ายค (Dayak) คนอิบัน (Iban) และพวกบันจา (Banja) เป็นต้น ความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ดังกล่าวทำให้เกิดความหลากหลายในเรื่องวัฒนธรรม และภาษา ภาษาถิ่นคงใช้กันอยู่แม้จะมีภาษากลางซึ่งมีภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาแห่งชาติ และเป็นภาษาราชการซึ่งทำให้เกิดเอกภาพขึ้นภายใต้วัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างซึ่งส่งประโยชน์เป็นอย่างมากต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศซึ่งเป็นการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศอินโดนีเซียเป็นจำนวนมาก³³

สำหรับข้อมูลทางด้านเครื่องหมายการค้าของประเทศอินโดนีเซียนั้นสามารถแสดงได้ดังนี้

สถิติการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศอินโดนีเซีย³⁴

ปีพุทธศักราช	จำนวนคำขอ	จำนวนที่คำขอที่รับจดทะเบียน	จำนวนคำขอที่ไม่รับจดทะเบียน	หมายเหตุ
2533	19,276	8,096	2,111	-
2534	15,800	4,677	3,466	-
2535	15,284	15,312	7,778	-
2536	42,026	7,848	1,167	-
2537	23,815	16,469	1,878	-
2538	24,643	23,943	2,747	-
2539	28,189	22,249	2,675	-
2540	-	-	373	-
2541	4,495	3,206	1,289	สถิติ ณ เดือนมิถุนายน 2541

ข้อมูลจาก Directorate General of Copyrights, Patents and Trademarks

³³ วิทยา สุจริตนารักษ์, โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองอินโดนีเซีย (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, มิถุนายน 2542), หน้า 1-8.

³⁴ Ema L. Kusoy, "Report from the recognized groups," APAA News 26 (July 1999): 13.

สถิติคดีอาญาการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า

ปีพุทธศักราช	จำนวนคดีทั้งสิ้น	จำนวนคดีที่เรียกร้องตามสิทธิได้เสร็จสิ้น	คิดเป็นร้อยละ	หมายเหตุ
2537	32	25	78	-
2538	26	20	77	-
2539	46	41	89	-
2540	52	41	80	-
2541	6	1	10	-

ข้อมูลจากเอกสารรายงานของ the Nation Police ใน National Workshop ซึ่งเป็นการร่วมอภิปรายเรื่องการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายตามกฎหมาย Law No. 14 ปี ค.ศ. 1997 ที่เมือง Bandung เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2541

จากสถิติดังกล่าวจะพบว่าคดีละเมิดเครื่องหมายการค้ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการขนส่ง รวมทั้งการติดต่อสื่อสารที่เป็นไปได้อย่างรวดเร็วและสะดวก

ข้อมูลคดีเครื่องหมายการค้าในช่วงปีพุทธศักราช 2533 ถึง ปีพุทธศักราช 2541

ปีพุทธศักราช	คดีแพ่ง	คดีอาญา	คดีทางปกครอง	รวมจำนวนคดี
2533	252	-	-	252
2534	283	2	-	285
2535	265	11	-	273
2536	139	26	-	165
2537	94	23	-	117
2538	80	46	10	136
2539	82	61	13	156
2540	68	20	9	97
2541	17	5	3	25

ข้อมูลจาก Directorate General of Copyrights, Patents and Trademarks

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าอัตราการดำเนินคดีเครื่องหมายการค้าโดยเฉลี่ยมีแนวโน้มสูงขึ้นในอัตรา ร้อยละ 4.78 (ช่วงปี 2533- 2540)

2.3.4 ประเทศเวียดนาม

จากสภาพการขยายตัวทางภาคเศรษฐกิจในประเทศเวียดนาม ส่งผลให้รูปแบบและโครงสร้างองค์กรทางธุรกิจมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไป มีความหลากหลายมากขึ้น และมีระบบการบริหารจัดการและความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต ในการดำเนินธุรกิจภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและสังคมโลกเช่นนี้ จึงมีความจำเป็นที่ผู้ประกอบการธุรกิจและนักลงทุนจำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลพื้นฐานในการประกอบกิจการด้านต่างๆ อันได้แก่ เงินลงทุน การสำรวจตลาดผลิตภัณฑ์ รูปแบบการผลิต การดำเนินธุรกิจ รวมทั้งการเลือกสรรเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตสินค้าออกจำหน่าย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลกำไรแก่ธุรกิจคุ้มค่าต่อการลงทุนสูงที่สุด อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นคงไม่อาจหลีกเลี่ยงปัญหาในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการกำกับดูแลการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อยนั้น คงเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรธุรกิจในระบบเศรษฐกิจย่อมอาจมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจได้ตลอดเวลา ซึ่งในหลายกรณีที่รัฐไม่อาจเข้ากำกับดูแลได้ครอบคลุมพฤติกรรมการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงปรากฏอยู่บ่อยครั้งว่าบรรดาผู้ประกอบการรายหนึ่งประกอบกิจการโดยได้รับการพิจารณาอนุญาตโดยถูกต้องภายใต้กฎหมายเวียดนามทุกประการ หากแต่ผู้ประกอบการเหล่านี้ได้นำเครื่องหมายความการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาแขนงอื่นมาใช้โดยปราศจากความยินยอมหรือการอนุญาตของผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายความการค้าหรือทรัพย์สินทางปัญญาในแขนงอื่นโดยเฉพาะเจ้าของที่เป็นชาวต่างประเทศนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำดังกล่าวจะเกิดขึ้นด้วยความจงใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งนอกจากการดำเนินธุรกิจในลักษณะดังกล่าวจะส่งผลเสียหายต่อเจ้าเครื่องหมายความการค้าที่แท้จริงแล้ว ยังสร้างความเสียหายต่อผู้บริโภคอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่เจริญก้าวหน้าไปมากส่งผลให้สินค้าปลอมที่ผลิตขึ้นมีรูปลักษณะและคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกับสินค้าที่แท้จริงซึ่งเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะสามารถแยกแยะสินค้าปลอมและสินค้าจริงออกจากกันได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่จะส่งผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้บริโภค

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1990 ถึง ปี ค.ศ. 1994 ประเทศเวียดนามได้รับข้อร้องเรียนอันเกี่ยวกับการละเมิดเครื่องหมายความการค้า การตรวจสอบ และการพิจารณาอนุมัติออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนเครื่องหมายความการค้าเป็นจำนวนถึง 317 เรื่อง และสำหรับในช่วงระยะเวลา 6 เดือนแรกของปี ค.ศ. 1995 ประเทศเวียดนามได้รับข้อร้องเรียนอันเกี่ยวกับการพิจารณาตรวจสอบ และการอนุมัติการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายความการค้ามีจำนวนถึง 96 เรื่อง ข้อร้องเรียนอันเกี่ยวกับการลักลอบใช้เครื่องหมายความการค้า (Piracy) จำนวน 28 เรื่อง ในขณะที่ได้มีการ

ดำเนินการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาแขนงอื่นได้เพียง 308 เรื่องเท่านั้น สำหรับข้อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบในการปฏิรูประบบกฎหมายของประเทศเวียดนามกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกันบางประเทศนั้น เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าระบบกฎหมายในเรื่องทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมของประเทศเวียดนามนั้นใกล้จะบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์แห่งการปฏิรูประบบกฎหมายและหลักกฎหมายเครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาแขนงอื่นทุกขณะ³⁵

สถิติการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศเวียดนาม³⁶

ปี (ค.ศ.)	จำนวนรวม (คำขอ)	สิทธิบัตร	อนุสิทธิ บัตร	การออกแบบ ผลิตภัณฑ์	เครื่องหมายการค้า
1981-1988	1,700 (920)	469 (453)	-	6 (6)	1,234 (461)
1989	643 (385)	71 (53)	25 (25)	60 (52)	487 (255)
1990	1,825 (1,185)	79 (62)	64 (39)	200 (194)	1,482 (890)
1991	2,899 (2,258)	64 (39)	53 (52)	422 (420)	2,360 (1,747)
1992	5,417 (2,335)	83 (34)	33 (32)	688 (674)	4,617 (1,595)
1993	7,367 (2,290)	277 (33)	58 (38)	946 (896)	6,136 (2,270)
1994	5,481 (2,290)	292 (22)	58 (34)	746 (643)	4,131 (1,419)
1995	5,304	484	52	914	5,465

หมายเหตุ: จำนวนคำขอจดทะเบียนที่ระบุไว้ในวงเล็บหมายถึงจำนวนคำขอที่ยื่นโดยผู้ขอที่เป็นชาวเวียดนาม

³⁵ Tran Van Son, Trademark Protection and Its Affect on Foreign Investment in Vietnam (Vietnam: SMC & Associates Law Firm, 1999), pp. 1-3.

³⁶ Le Xuan Thao, "The Protection of Intellectual Property Right in Vietnam," APAA News 23 (May 1996): 48-53.

สถิติการคัดค้านและการดำเนินการชั้นศาลเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

การดำเนินการ ปี (ค.ศ.)		1990	1991	1992	1993	1994	1995	รวม
การคัดค้าน	สิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร	0	2	2	1	3	-	8
การจดทะเบียน	การออกแบบผลิตภัณฑ์	5	3	12	6	3	-	29
	เครื่องหมายการค้า	3	10	51	56	197	-	317
รวม		8	15	65	63	203	-	345
การดำเนิน	สิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร	0	1	1	0	1	-	3
การในศาล	การออกแบบผลิตภัณฑ์	1	8	7	10	6	-	32
	เครื่องหมายการค้า	12	15	28	31	41	-	127
รวม		13	24	36	41	48	-	162

ประเทศเวียดนามมีพันธกรณีตามความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า โดยนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 เป็นต้นมา ประเทศเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาสากล (WIPO) และยังสามารถให้สัตยาบันสารสันในอนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention) ความตกลงกรุงแมดริด (Madrid Agreement) ว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982 จากพันธกรณีดังกล่าวรัฐบาลเวียดนามได้ตรากฎหมายเพื่อกำหนดการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมแขนงต่างๆ ซึ่งรวมถึงหลักเกณฑ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า การอนุญาตให้ใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจน The Ordinance on Protecting the Industrial Property (1982) ซึ่งในภายหลังกฎหมายเหล่านี้ได้รับการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง

จากสถิติการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศเวียดนามของ The NOIP ดังที่ปรากฏในข้างต้นนั้นจะพบว่าเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่เป็นชาวต่างประเทศได้ยื่นคำขอจด

ทะเบียนเครื่องหมายความคำไว้กว่า 25,812 คำขอ ซึ่งแนวโน้มของจำนวนคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายความคำที่เป็นชาวต่างประเทศนั้นนับแต่จะมีจำนวนสูงขึ้นทุกปี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ผู้ขอเป็นสัญชาติอเมริกันนั้นมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นมาก โดยในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,132 คำขอ และในปี ค.ศ. 1993 มีถึง 1,939 คำขอทีเดียว

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า นักลงทุนชาวต่างประเทศให้ความสำคัญต่อการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และยังกังวลต่อสภาพการให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าในประเทศเวียดนามเป็นอย่างมาก การกำหนดความชัดเจนในมาตรการและความตั้งใจตลอดจนประสิทธิภาพในการยับยั้งและป้องกันการกระทำละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าของรัฐบาลนั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดความสนใจรวมทั้งเป็นตัวแปรในการสร้างความมั่นใจในการพิจารณาตัดสินใจเข้ามาทำการลงทุนในประเทศเวียดนาม

ปัจจุบันการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้ามีปรากฏขึ้นในภาคธุรกิจต่างๆ ซึ่งมีความรุนแรงเป็นอย่างมากในธุรกิจน้ำอัดลม แชมพู เครื่องสำอาง เครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการธุรกิจเวชภัณฑ์และยารักษาโรค มีสินค้าเป็นจำนวนมากที่มีแหล่งผลิตในประเทศเวียดนามมาหากแต่ได้มีการแอบอ้างนำเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายความคำซึ่งเป็นชาวต่างประเทศมาใช้กับสินค้าที่ผลิตขึ้นดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพียงเพื่อผู้บริโภคเข้าใจว่าสินค้านี้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ผ่านกรรมวิธีการผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงจากต่างประเทศ นอกจากนี้ก็ยังมีสินค้าอีกจำนวนไม่น้อยที่มีการผลิตขึ้นในต่างประเทศที่ทำการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าในลักษณะเช่นเดียวกับในกรณีข้างต้นและนำเข้ามาจำหน่ายโดยทั่วไปในตลาดภายในประเทศเวียดนาม ดังนั้นเพื่อเป็นการยุติปัญหาที่เกิดขึ้น รัฐบาลเวียดนามจึงได้ตรากฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมกิจกรรมต่อต้านการลักลอบ และการห้ามผลิตภัณฑ์หรือสินค้าปลอมและด้อยมาคุณภาพ รวมทั้งการกำหนดมาตรการทางพิธีการศุลกากรในการตรวจสอบการนำเข้าจากและส่งออกซึ่งสินค้าไปยังต่างประเทศอย่างเข้มงวด

2.3.5 ประเทศไทย

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มต้นประมาณเกือบ 40 ปีที่ผ่านมา นับแต่ปี ค.ศ. 1961 โดยการจัดทำและดำเนินนโยบายในรูปของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ได้เป็นกลไกหลักสำหรับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ให้มุ่งสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ หลักสูตรและโครงการพัฒนาได้ถูกกำหนดและได้รับการประสานงานจากทุกฝ่ายในลักษณะที่อยู่ภายใต้ระบบระบบเดียว ทรัพยากรมนุษย์และแหล่งทางการเงินถือเป็นปัจจัยที่ช่วยเร่งการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ภายใต้กรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ 5 ปี

ประเทศไทยได้ผ่านพ้นสภาวะทางเศรษฐกิจที่เลวร้าย และวิกฤตเศรษฐกิจโลกมา โดยตลอดทั้งนี้เพื่อคงสภาวะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเอาไว้ได้ในช่วงทศวรรษที่ 1960 ถึงช่วงทศวรรษที่ 1970 การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 7-8 ต่อปี ปัจจัยวัดสภาวะเศรษฐกิจของประเทศบ่งชี้ถึงสภาพความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การค้าที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และในปี ค.ศ. 1994 สภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจัดอยู่ในชั้นที่ดีจนได้รับการจัดอันดับจากธนาคารโลก (World Bank) ให้เป็นประเทศที่มีรายได้อยู่ในระดับ "lower middle income"

ในช่วงหลายสิบปีก่อน ประเทศไทยได้ค้นพบและแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในประเทศที่มีคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวอัตราค่าจ้างแรงงานอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก จึงเป็นปัจจัยที่มีผลเป็นการส่งเสริมการเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม จากสภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในด้านต่างๆ เช่น การแข่งขันทางด้านผลผลิตในภาคการผลิตอย่างเดียวกัน ค่าแรงงาน และต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า เป็นต้น ตลอดจนการลดลงซึ่งทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยอย่างรวดเร็วอันเป็นผลเนื่องจากการขยายการเจริญไปในภาคการผลิต ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพิจารณาปัจจัยการแข่งขันในด้านคุณภาพของสินค้าให้มากยิ่งขึ้น การพัฒนาทางเทคโนโลยีการผลิตและทางด้านวิทยาการ รวมทั้งมาตรฐานการจัดการผลิต เป็นต้นนั้นเป็นสิ่งที่ก่อความลำบากให้แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก³⁷ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงการกำหนดมาตรฐานในเรื่องดังกล่าวโดยเร็วเพื่อให้ทันกับประเทศอื่นทั้งในภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะการมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาในภาคธุรกิจการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีในภาคธุรกิจดังกล่าวประเทศไทยยังไม่ทัดเทียมกับประเทศอื่น กับทั้งภาคธุรกิจดังกล่าว นั้นจัดได้ว่าเป็นแหล่งที่มาของรายได้หลักของประเทศไทย และอยู่ในสภาวะการแข่งขันในระดับสูง เมื่อพิจารณาจากข้อมูลประเทศเพื่อนบ้าน และหากพิจารณาในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศที่ประสบกับผลของสภาพเศรษฐกิจต่างต้องเร่งแก้ไขสภาพขัดข้องในระบบเศรษฐกิจเพื่อให้ประเทศตนผ่านพ้นวิกฤตการณ์ครั้งนี้ไปได้โดยเร็วซึ่งจะเป็นการ

³⁷ Gary Biesty and Anurag Ramanat, *Intellectual Property Laws of East Asia- Thailand* (HongKong: Sweet and Maxwell Asia, 1997), pp.441-550.

ลดความเสียหายของระบบเศรษฐกิจการค้าของประเทศให้ได้มากที่สุด แต่แต่ละประเทศต่างได้แสวงหามาตรการส่งเสริมและกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงในการแสวงหาและดึงเงินลงทุนจากนักลงทุนและแหล่งเงินทุนต่างๆทั่วโลกเพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศให้ได้มากที่สุด ซึ่งจากสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงนี้ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นมากขึ้นเป็นหลายเท่าตัวที่จะต้องพิจารณาและกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและพร้อมที่จะตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแนวในการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจที่มีความไม่แน่นอนเช่นนี้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง

2.3.5.1 พันธกรณีความตกลงทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน

สำหรับพันธกรณีที่ประเทศไทยต้องเปิดเสรีภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนที่สำคัญซึ่งจะมีผลต่อการกำหนดนโยบายการส่งเสริมทางการค้าการลงทุนของประเทศไทยนั้นอาจสรุปได้ดังนี้

ก. เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area ; AFTA)

เขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ ASEAN Free Trade Area : AFTA มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในตลาดโลก และทำให้อาเซียนเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนจากประเทศต่าง ๆ ประเทศไทยมีพันธกรณีภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีที่ต้องลดภาษีศุลกากรระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนสำหรับสินค้าทุกประเภทลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 10 ปี (2536-2546) สำหรับสมาชิกใหม่ ได้แก่ เวียดนาม ลาว และพม่าสิ้นสุดภายในปี พ.ศ. 2549-2551 ยกเว้นสินค้าเกษตรไม่แปรรูปที่อ่อนไหว ภายใน 1 มกราคม 23553 และสินค้าเกษตรไม่แปรรูปที่อ่อนไหวสูง เช่น ข้าว เป็นต้น ให้ใช้มาตรการจำกัดปริมาณทันทีที่สินค้าหนึ่ง ๆ ได้รับสิทธิประโยชน์ในการลดภาษี และยกเลิกมาตรการที่มีใช่ภาษีศุลกากรอื่น ๆ ภายใน 5 ปีต่อมา ซึ่งประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับนั้นคาดว่าจะมูลค่าการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนจะขยายตัวเพิ่มขึ้น อาทิ ในปี 2540 มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น 27.7 % และมีมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้น 1.2 % และสินค้าที่มีการลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียนในขณะนี้ มีจำนวนถึงกว่าร้อยละ 80 ของประเภท พิกัด ทำให้สินค้าออกของประเทศไทยเกือบทุกประเภทสามารถเข้าสู่ตลาดในอาเซียนได้เพิ่มขึ้น เช่น ข้าว เพิ่มจากเดิม 7,479 ล้านบาท ในปี 2537 เป็น 17,889.7 ล้านบาท ในปี 2540 เป็นต้น

ข. เขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area : AIA)

การจัดตั้งเขตการลงทุนอาเซียนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนโดยตรงทั้งจากในและนอกภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องทำการเปิดเสรีในอุตสาหกรรมทุกประเภทแก่นักลงทุนที่มาจากประเทศในกลุ่มอาเซียน ทั้งนี้ภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ซึ่งประเทศไทยจะต้องดำเนินการปฏิบัติตามพันธกรณีภายในปี พ.ศ. 2553 และจะต้องดำเนินการเพื่อเปิดเสรีทางการลงทุนแก่นักลงทุนทั่วไปภายในปี พ.ศ. 2563 ความตกลงดังกล่าวยังครอบคลุมถึงการลงทุนทางตรงในทุกประเภทกิจการ ยกเว้นกิจการที่ปรากฏอยู่ในความตกลงของอาเซียนอื่น ๆ เช่น ความตกลงด้านบริการ เป็นต้น และความตกลงนี้ย่อมไม่ครอบคลุมถึงการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์

จากความตกลงดังกล่าว คาดว่าประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จากการหลั่งไหลเข้ามาลงทุนทั้งจากประเทศในกลุ่มอาเซียน และประเทศนอกกลุ่มอาเซียนมากขึ้น รวมทั้งจะทำให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตทำให้มีการพัฒนาในระดับกลางและระดับสูงสู่ประเทศไทย

ค. โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation Scheme : AICO)

โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการขยายความร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรมระหว่างภาคเอกชนของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และมุ่งเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนเอง โดยประเทศไทยมีพันธกรณีในการดำเนินการจัดให้นวงานที่รัฐกำหนดขึ้น จะต้องพิจารณาอนุมัติโครงการร่วมลงทุนที่ภาคเอกชน อาเซียนได้ยื่นคำร้องขอรับสิทธิประโยชน์ภายใต้โครงการร่วมลงทุนเหล่านั้น ซึ่งสิทธิประโยชน์ภายใต้โครงการเหล่านี้ได้แก่ สินค้า และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตภายใต้โครงการ AICO จะเสียภาษีนำเข้าในอัตราร้อยละ 0-5 และสินค้าภายใต้โครงการดังกล่าว จะไม่ถูกกีดกันโดยรัฐที่ให้สิทธินำมาตรการอื่นที่มีใช้ มาตรการทางภาษีมาบังคับใช้

สำหรับประโยชน์ที่คาดว่าประเทศไทยจะได้รับคือ โครงการดังกล่าวจะทำให้ต้นทุนวัตถุดิบ และสินค้าสำเร็จรูปที่ใช้ในโครงการ AICO จะมีมูลค่าลดลง ทำให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศ และส่งออกสินค้าได้มากขึ้น ทั้งนี้ โครงการของประเทศไทยที่ได้รับอนุมัติได้เริ่มต้นดำเนินการเมื่อไม่นานมานี้ จึงยังไม่อาจประเมินเป็นตัวเลขได้ในขณะนี้

ง. การเปิดเสรีบริการ

การเปิดเสรีบริการมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการขยายความร่วมมือด้านการบริการในอาเซียน และเพิ่มระดับการเปิดเสรีการค้าบริการให้มากกว่าที่ประเทศไทยได้เข้าผูกพันกับองค์การการค้าโลก หรือ WTO ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าว ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องดำเนินการเปิดเสรีการเข้าสู่ตลาด และให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแก่ประเทศสมาชิกอาเซียนมากกว่าที่เปิดเสรีให้แก่ประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก หรือ WTO (GATS-plus Commitment) ใน 7 สาขาบริการซึ่งได้แก่ บริการธุรกิจ การสื่อสาร โทรคมนาคม การก่อสร้าง และวิศวกรรม การเงิน การท่องเที่ยว การขนส่งทางทะเล และการขนส่งทางบก

การเปิดเสรีบริการจะมีผลเป็นการสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนต่างประเทศจากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะไม่ใช้มาตรการที่เข้มงวดกว่าที่ประเทศไทยมีพันธกรณีผูกพันไว้ ซึ่งคาดว่าเมื่อผู้ประกอบการเกิดความเชื่อมั่นและเข้ามาลงทุนในประเทศไทยแล้ว ผู้บริโภคย่อมจะได้รับประโยชน์จากผลของการที่มีผู้ประกอบการเข้ามาแข่งขันในตลาดการค้าเสรีด้านบริการมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้ประกอบการไทยมีศักยภาพสามารถดำเนินธุรกิจ และขยายกิจการไปในต่างประเทศได้โดยไม่ได้รับผลกระทบในทางลบทั้งนี้เนื่องจากถือเป็นการปฏิบัติภายใต้กรอบความผูกพันในการเปิดเสรีบริการเท่าที่กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้กระทำเช่นนั้นได้

2.3.5.2 ปัญหาในภาคอุตสาหกรรมซึ่งได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน

หลังจากที่รัฐบาลได้หารือกับกลุ่มอุตสาหกรรมสาขาต่างๆ รวม 27 กลุ่ม ภายใต้สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมต่างๆ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อหลายปี 2541 (28 ตุลาคม - 4 พฤศจิกายน 2541) เพื่อรับทราบปัญหาในภาคอุตสาหกรรม โดยปัญหาที่เกิดขึ้นจำแนกได้เป็นปัญหาเชิงนโยบาย ปัญหากฎระเบียบ ปัญหาด้านการตลาดในประเทศ และระหว่างประเทศ ปัญหาด้านสาธารณูปโภค ปัญหาด้านแรงงาน ปัญหาด้านการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านภาษีอากร ปัญหาด้านวัตถุดิบ และปัญหาอื่น ๆ โดยมีเรื่องที่มีลำดับความสำคัญสูง และสมควรได้รับการพิจารณาหาแนวทางแก้ไข ซึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกิจการอุตสาหกรรมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ภายใต้ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากจะเป็นเรื่องปัญหาสภาพคล่องของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ปัญหา

การปรับโครงสร้างภาษีในอุตสาหกรรมบางประเภทเพื่อรองรับการยกเลิกมาตรการบังคับใช้เงิน ส่วนในประเทศตามข้อตกลงองค์การการค้าโลกที่จะมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2543 อันจะส่งผลกระทบต่อการลงทุน และต้นทุนในการผลิตสินค้าด้วยแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้รับการพิจารณาเป็นการเร่งด่วนนั้นก็คือปัญหาผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ ในขณะที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศยังไม่พร้อมต่อการแข่งขันเสรี โครงสร้างภาษีสินค้าบางประเภทไม่เอื้ออำนวย และไม่ส่งเสริมการผลิตในประเทศ และยังคงมีอุปสรรคจากกฎระเบียบของทางราชการที่เพิ่มภาระทางการเงิน หรือเพิ่มต้นทุนการผลิตสินค้า จะสร้างความยากลำบากแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศ ภาษีนำเข้าผ้าฝ้ายและด้ายลดลงเหลือร้อยละ 10 ทั้งสองรายการในปี 2542 ดังนั้นผู้ผลิตผ้าฝ้ายที่ต้องนำเข้าด้ายจะเสียเปรียบผ้าฝ้ายสำเร็จรูปที่นำเข้า และส่งผลให้มีการนำเข้าผ้าฝ้ายแทนการผลิตในประเทศ หรือกรณีการผลิตผ้าฝ้ายเพื่อส่งออก เนื่องจากกำหนดอัตราภาษีนำเข้าวัตถุดิบหลัก คือฝ้ายร้อยละ 5 การนำเข้ามาผลิตเพื่อส่งออกต้องวางหนังสือค้ำประกันภาษีนำเข้าฝ้าย จึงเพิ่มต้นทุนการผลิตและลดวงเงินเครดิตที่มีต่อธนาคารของผู้ประกอบการ หากลดอัตราภาษีเป็นร้อยละ 0 เช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้านภาระทางการเงินข้างต้นก็จะหมดไป ดังนั้นจึงควรแก้ไขปัญหานี้ หรือผ่อนปรนเงื่อนไขการปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคดังกล่าวเป็นการชั่วคราว เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวผ่านพ้นช่วงวิกฤตนี้ไปได้³⁸

สำหรับปัญหาการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นปัญหาที่มีความต่อเนื่องเรื่อยมาตลอดในประเทศไทยนั้น จัดได้ว่าอยู่ในระดับที่ไม่น่าวิตกมากนักทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้กระทำละเมิดจะปฏิบัติตามหนังสือแจ้งเตือนการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าเสียแต่ต้นจึงไม่ค่อยปรากฏว่ามีคดีละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้ามากนักต่างจากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งคาดว่าจะมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศาลได้กำหนดมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยนำอัตราโทษขั้นรุนแรงมาบังคับใช้ เช่นการนำอัตราโทษปรับขั้นสูงสุดมาบังคับใช้โดยไม่มีการลดหย่อนโทษ เป็นต้น จึงทำให้เกิดความหวาดเกรงในการกระทำความผิดขึ้น อนึ่งหากมองในภาพรวมของสถิติคดีทรัพย์สินทางปัญญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจะพบว่าคดีที่ขึ้นสู่ศาลลดลงเป็นอย่างมากเช่นในช่วงเดือนกรกฎาคม 2542 มีคดีเพียง 584 คดี ซึ่งมีจำนวนลดลงจากในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งมีถึง 1,178 คดี เป็นต้น

³⁸ ดูข่าวทำเนียบรัฐบาล สำนักโฆษก ข่าวที่ 12/04 ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2541

สถิติการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย³⁹

ปี (ค.ศ.)	ประเภท	เครื่องหมาย	เครื่องหมาย	เครื่องหมาย	เครื่องหมาย	รวม
	จำนวน	การค้า	บริการ	รับรอง	ชุด	
1992	คำขอ	11,351	2,020	3	4	13,378
	ทะเบียน	8,134	22	-	-	8,156
1993	คำขอ	13,966	1,475	12	10	15,463
	ทะเบียน	7,443	702	-	2	8,147
1994	คำขอ	14,265	1,599	1	4	15,869
	ทะเบียน	11,264	1,728	-	11	13,003
1995	คำขอ	15,573	1,826	7	53	17,459
	ทะเบียน	10,794	1,486	6	7	12,293
1996	คำขอ	16,793	2,271	-	12	19,076
	ทะเบียน	8,773	1,134	11	10	9,928
1997	คำขอ	17,439	2,468	2	-	19,909
	ทะเบียน	7,289	844	24	-	8,157
1998	คำขอ	15,938	2,471	10	-	18,419
	ทะเบียน	11,057	1,258	1	5	12,321

ตารางเปรียบเทียบสถิติการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าโดยคนไทยและชาวต่างประเทศ

ปี (ค.ศ.)	ผู้ขอ	คนไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
	จำนวน			
1992	คำขอ	7,212	6,166	13,378
	ทะเบียน	4,376	3,780	8,156
1993	คำขอ	9,919	6,273	15,463
	ทะเบียน	4,562	3,585	8,147

³⁹ Department of Intellectual Property, Ministry of Commerce, "Annual Report 1998"

ปี (ค.ศ.)	ผู้ขอ	คนไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
	จำนวน			
1994	คำขอ	8,962	6,907	15,869
	ทะเบียน	7,101	5,902	13,003
1995	คำขอ	9,711	7,748	17,459
	ทะเบียน	6,173	6,120	12,293
1996	คำขอ	10,012	9,064	19,076
	ทะเบียน	4,546	5,382	9,928
1997	คำขอ	9,526	10,383	19,909
	ทะเบียน	3,614	4,543	8,157
1998	คำขอ	10,304	8,115	18,419
	ทะเบียน	5,622	6,699	12,321
รวม	คำขอ	64,647	54,656	
	ทะเบียน	35,994	36,011	

สถิติการดำเนินคดีและจำนวนสิ่งที่ยึดได้จากการกระทำความผิด
ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

ปี (ค.ศ.)	การดำเนินการจับกุม	จำนวนสิ่งที่ยึดได้ (ชิ้น)
1994	770	1,062,044
1995	575	138,620
1996	476	61,694
1997	1,032	408,700
1998	813	506,600
รวม	3,666	2,177,658

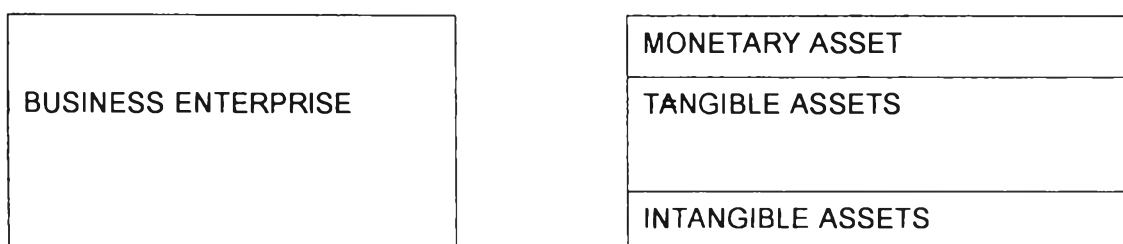
สถิติการดำเนินคดีและจำนวนสิ่งที่ยึดได้จากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

เดือน	จำนวนคดี	จำนวนสิ่งที่ยึดได้ (ชิ้น)
มกราคม	36	4,066
กุมภาพันธ์	65	55,006
มีนาคม	90	116,328
เมษายน	77	87,818
พฤษภาคม	83	33,780
มิถุนายน	88	62,067
กรกฎาคม	86	23,973
สิงหาคม	80	66,095
กันยายน	49	15,796
ตุลาคม	62	24,576
พฤศจิกายน	40	11,832
ธันวาคม	57	5,263
รวม	813	506,600

ข้อมูลจากกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ

2.4 วิเคราะห์บทบาทของเครื่องหมายการค้าที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในการที่จะทำให้ธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งที่มีขนาดเล็ก ๆ ให้ขยายตัวออกไปและเติบโตเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ได้นั้น กิจการจำต้องประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจอย่างน้อย 3 ประการอันได้แก่ สินทรัพย์ที่เป็นตัวเงิน (Monetary Asset) หรือเงินลงทุนในกิจการ (Net Working Asset) ประการหนึ่ง สินทรัพย์ที่มีรูปร่าง (Tangible Asset) ประการหนึ่ง และสินทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง (Intangible Asset)⁴⁰ อีกประการหนึ่งซึ่งอาจแสดงให้เห็นอย่างคร่าวๆ ได้ดังนี้

สินทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งรวมถึงเครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาอย่างอื่นนั้น โดยปกติมักจะไม่ปรากฏในเอกสารงบทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ หากแต่ในบางกรณีเท่านั้นที่ผู้ประกอบธุรกิจประสงค์จะให้มูลค่าของทรัพย์สินเหล่านี้ปรากฏในเอกสารงบทางการเงินของกิจการ โดยในการจำแนกสินทรัพย์ชนิดนี้นั้นอาจกระทำได้ในหลายประการซึ่งรวมถึง มูลค่าแห่งแรงงานที่ใช้ในกิจการ สัญญา สิทธิบัตร สิทธิในการออกแบบผลิตภัณฑ์ รายละเอียดลูกค้า ระบบและสิ่งบันทึกหรือฐานข้อมูลทางการบัญชีและการจัดการ ตลอดจนเครื่องหมายการค้า และ/หรือชื่อทางการค้า และค่าแห่งกูดวิลล์ (Goodwill) เป็นต้น⁴¹

เครื่องหมายการค้าได้กลายมาเป็นสินทรัพย์สำคัญของกิจการที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างฐานะทางการตลาดของกิจการค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าในการดำเนินธุรกิจ⁴² การที่เครื่องหมายการค้าจะมีคุณค่าหรือมูลค่าในเชิงพาณิชย์และการลงทุนได้ก็ต้องอาศัยเวลา กล่าวคือ

⁴⁰ Meyer H. Charles, Accounting and Finance for Lawyer in a Nutshell - Intangible Assets and the business enterprise (U.S.A.: West Publish Company, 1995), pp.121-122.

⁴¹ Clive Wilson, Financial Management: Principle and Applications- Intangible Assets and the business enterprise (Sydney: Prentice-Hall, 1998), p. 126.

⁴² Arthur Wineburg Pennie and Edmonds, Intellectual Property In Asia Issue 1: Protecting the Capital Asset of The 1990s: Intellectual Property. (1992), pp. 1-1 - 1-5.

ได้มีการใช้เครื่องหมายการค้านั้นมาเป็นระยะเวลาพอสมควรที่ผู้บริโภคจะเชื่อถือและให้การยอมรับสินค้าหรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้านั้น ดังนั้นเครื่องหมายการค้าย่อมถือเป็นทรัพย์สินที่ล้ำค่าอย่างหนึ่งของกิจการค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าในธุรกิจ⁴³

โดยที่ปัจจัยในการลงทุนทั้งในทางการเงินและสินทรัพย์ของกิจการต่างมีอัตราความเสี่ยงและคุณลักษณะทางผลตอบแทนในการลงทุนแก่ธุรกิจที่แตกต่างกันออกไป ความแตกต่างดังกล่าวในลักษณะของค่าความแปรผันไม่คงที่นั้นถือเป็นพื้นฐานที่อาจนำมาใช้ในการพิจารณานำสินทรัพย์เหล่านี้มาใช้ในการบริหารหนี้และ Equity ของกิจการได้ประการหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีข้อพิจารณาที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งผู้ประกอบการพึงต้องระลึกไว้เสมอ นั่นก็คือ มูลค่าของผลตอบแทนที่นักลงทุนคาดหวังไว้ซึ่งจะอยู่ในระดับมูลค่าต่ำที่สุดในกรณีที่เป็นเงินสด หรือสินทรัพย์ที่มีรูปร่างที่กิจการมีไว้เพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ที่มีลักษณะเป็นการทั่วไป (General Purpose Tangibles) และสำหรับมูลค่าผลตอบแทนที่นักลงทุนคาดหวังไว้จะอยู่ในระดับสูงที่สุดในกรณีที่เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง หรือสินทรัพย์ที่มีรูปร่างซึ่งกิจการมีไว้เพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะ (Special Purpose Tangibles and Intangible)

หากจะพิจารณาถึงหน้าที่สำคัญของเครื่องหมายการค้าแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเครื่องหมายการค้าทำหน้าที่หลักด้วยกัน 4 ประการ⁴⁴ ดังที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้ระบุไว้ในเอกสาร Background Reading Material on Intellectual Property เมื่อปี ค.ศ. 1988 ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. หน้าที่ในการจำแนกแยกแยะ (a distinguishing or differentiation Function) โดยปกติแล้วเครื่องหมายการค้ามักจะได้รับกำหนดว่าเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถรับรู้ได้ทางจักขุประสาทซึ่งใช้ในการจำแนกแยกแยะสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการรายหนึ่งออกจากผู้ประกอบการรายอื่น หน้าที่ในการจำแนกแยกแยะดังกล่าวจะเป็นเครื่องช่วยเจ้าของเครื่องหมายการค้าในการนำสินค้าหรือบริการของตนออกจำหน่ายสู่ท้องตลาด และจะช่วยในการตัดสินใจผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการชนิดเดียวที่นำออกมาจำหน่ายแข่งขันกันในตลาด อย่างไรก็ตาม

⁴³ ปริญญา ตีผดุง, "ความคิดพื้นฐานของกฎหมายเครื่องหมายการค้า," บทบัญญัติ 47 (มิถุนายน 2534): 113-127.

⁴⁴ Jill McKeough, Blakenev & McKeoroh Intellectual property: Commentary and materials. Second Edition (Australia: The Law Book Co., Ltd., 1992), pp. 551 -554.

ก็ตามเครื่องหมายการค้าที่จะสามารถทำหน้าที่ในการจำแนกแยกแยะสินค้าหรือบริการดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นได้นั้นจำเป็นต้องมีลักษณะบ่งเฉพาะ และจะต้องไม่เหมือนคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นสำหรับสินค้าหรือบริการชนิดเดียวกันจนอาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อผู้บริโภคได้

2. หน้าที่ในการบ่งบอกแหล่งกำเนิด หรือแหล่งที่มา (an origin or source function) หน้าที่ของเครื่องหมายการค้าในประการนี้มีที่มาและลักษณะคล้ายกับหน้าที่ในการจำแนกแยกแยะดังที่กล่าวในข้อก่อน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคเองย่อมเข้าใจได้ว่าสินค้าหรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าหนึ่ง แม้จะหาซื้อได้จากหลายแหล่งก็ตาม สินค้าหรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าเดียวกันย่อมจะมาจากแหล่งกำเนิดหรือแหล่งที่มา (ผู้ผลิต) เดียวกัน หรือสินค้าหรือบริการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับแหล่งกำเนิดหรือแหล่งที่มา (ผู้ผลิต) ดังกล่าว จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวบุคคลภายนอกจะถูกตัดสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวหรือเครื่องหมายการค้าอื่นที่หากพิจารณาแล้วอาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อผู้บริโภคได้ ดังนั้นโดยผลของหลักหน้าที่ของเครื่องหมายการค้าในเรื่องนี้ที่นอกจากจะมุ่งให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าในลักษณะสิทธิแต่เพียงผู้เดียวแล้ว ยังเป็นหลักที่มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเป็นสำคัญอีกประการหนึ่งด้วย โดยผู้บริโภคจะได้รับความคุ้มครองมิให้ต้องได้รับความสับสนหรือถูกลวงในแหล่งกำเนิดของสินค้าหรือบริการ

อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาเฉพาะว่าเครื่องหมายการค้าเป็นสิ่งที่ใช้ระบุว่าเป็นสินค้าหรือบริการใดๆ ผลิตหรือจัดทำขึ้นโดยผู้ประกอบการรายหนึ่งเท่านั้น อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเสียทีเดียว ทั้งนี้เนื่องจากเครื่องหมายการค้ายังจะต้องแสดงให้เห็นหรือประกันระดับคุณภาพของสินค้าหรือบริการด้วยอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องใช้พิจารณาคู่ไปกับแหล่งกำเนิด หรือแหล่งที่มาของสินค้าด้วย จึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการจำเป็นจะต้องรักษาหรือคงมาตรฐานคุณภาพของสินค้าหรือบริการของตนอยู่เสมอ

อนึ่งคำว่าแหล่งกำเนิด หรือแหล่งที่มาของสินค้าหรือบริการในที่นี้มีได้มุ่งประสงค์จะกล่าวถึงแหล่งกำเนิดอันเป็นสิ่งที่บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Origin) หากแต่หมายถึงเพียงแหล่งกำเนิด หรือแหล่งที่มาของผู้ประกอบการเท่านั้น

3. หน้าที่ในการบ่งบอกถึงคุณภาพ (a quality function) โดยแนวความคิดที่ให้

เครื่องหมายการค้าเป็นเครื่องหมายรับประกันถึงคุณภาพของสินค้าหรือบริการนั้นได้รับการพิจารณา มากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวจะได้รับข้อยืนยันทางการศึกษาแล้วยังได้รับการ ยอมรับจากสถาบันการศึกษา นักเขียนและศาลด้วย

ในทางปฏิบัติทางการค้าทั่วไป เจ้าของเครื่องหมายการค้าจะทำการส่งเสริมความ มีชื่อเสียงในเครื่องหมายการค้าของตนโดยการให้การรับรองไว้เสมอว่าสินค้าหรือบริการภายใต้ เครื่องหมายการค้าของตนนั้นมีคุณภาพในระดับที่เสมอกัน ซึ่งฝ่ายผู้บริโภคเองก็คาดหวังไว้ว่า สินค้าหรือบริการดังกล่าวจะมีคุณภาพเช่นนั้นเสมอไป

หน้าที่ในการบ่งบอกถึงคุณภาพนี้มีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของเครื่องหมาย การค้าที่ได้กล่าวไว้ทั้งสองประการข้างต้น และนอกจากนี้ยังมีนักเขียนบางท่านที่ยังได้ระบุว่า หน้าที่ในข้อนี้เป็นหน้าที่ในขั้นปฐมของเครื่องหมายการค้า (primary function) ที่เดียว ดังเช่นที่ ปรากฏในวารสารกฎหมายอิสราเอล (Israel Law Review 18 at 201) ที่กล่าวไว้ว่าดังนี้

"It is, however, now generally admitted that the function of identifying goods important- and perhaps economically more valuable- functions of the trade uniform quality and composition of the goods so marked and that of generally promoting their sale"

ด้วยความสำคัญของเครื่องหมายการค้าสำหรับหน้าที่ในประการนี้จึงเป็นที่มา ของหน้าที่ที่สำคัญในประการสุดท้ายของเครื่องหมายการค้า คือหน้าที่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์

4. หน้าที่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ (an advertising function) จากความ ก้าวหน้าทางพัฒนาการด้านสื่อโฆษณาทั้งในระดับชาติและในระดับระหว่างประเทศ รวมทั้งความ เจริญก้าวหน้าในการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ เครื่องหมายการค้าได้เริ่มกลายมาเป็นเครื่องหมาย ทำการโฆษณา ทั้งในลักษณะของบรรจุภัณฑ์ หรือตัวผลิตภัณฑ์ เป็นต้น) หรือโดยการอาศัยสื่อ โฆษณาหลักต่างๆ เครื่องหมายการค้าจะถูกนำมาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อตัวสินค้าหรือ บริการโดยเครื่องหมายการค้าจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างแนวทางที่จะทำให้สินค้าหรือบริการเป็นที่ ประจักษ์และทำให้สาธารณชนในภาคที่เกี่ยวข้องรู้จักหรือจดจำสินค้าหรือบริการได้ ดังนั้นเครื่องหมาย การค้าจึงเป็นเครื่องหมายช่วยกระตุ้นหรือคงอุปสงค์ของผู้บริโภค ในขณะที่เดียวกันเครื่องหมายการค้า

ค้ายังช่วยแสดงให้เห็นว่าสินค้า หรือบริการภายใต้เครื่องหมายการค้านั้นยังสามารถซื้อหาได้ในท้องตลาดด้วย

ดังนั้น การโฆษณาจึงเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ตลอดจนการบอกเล่าต่อกันไปเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบธุรกิจรายได้นั้น ย่อมเป็นการสร้างค่าความนิยม (Goodwill) ให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจรายดังกล่าว เครื่องหมายการค้าที่ก่อให้เกิดคุณค่าแห่งความนิยมย่อมจะนำมาซึ่งเครื่องมือในทางการค้าที่ทรงอำนาจและมีมูลค่าสูงสำหรับธุรกิจ

จากที่ได้กล่าวไว้ทั้งหมดข้างต้นจึงสามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเครื่องหมายการค้าอันมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรธุรกิจซึ่งเป็นหน่วยหรือองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจแต่ละระบบ ซึ่งหากธุรกิจที่เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าถูกรบกวนสิทธิ หรือไม่อาจใช้ประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าของตนได้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจให้อาจต้องหยุดชะงักลงเสียได้ ซึ่งหากสิ่งนี้เกิดขึ้นต่อองค์กรธุรกิจที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจแล้วย่อมจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจนั้นอย่างแน่นอน หลักเกณฑ์และกฎหมายที่ใช้ประกอบการพิจารณาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าก็ถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่อาจมีผลต่อการใช้เครื่องหมายการค้าโดยองค์กรธุรกิจต่างๆ หากการพิจารณาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้แก่องค์กรธุรกิจใดอยู่ในสภาพที่ไม่ชัดเจน หรือไม่อาจตอบสนองความต้องการขององค์กรที่เป็นเจ้าของหรือผู้ใช้เครื่องหมายการค้าภายใต้กรอบที่ขอบด้วยหลักการของกฎหมายเครื่องหมายการค้าที่นานาประเทศถือปฏิบัติกันโดยทั่วไปแล้ว ผลย่อมไม่ต่างอะไรจากกรณีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าถูกละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยรัฐไม่อาจเข้ามาระงับความเสียหาย และทำการรับรองสิทธิให้แก่ผู้ที่มีสิทธิใช้เครื่องหมายการค้า ซึ่งผลอันนี้ย่อมเป็นข้อมูลทางความเสี่ยงที่ผู้ประกอบการรายใดๆ จะใช้พิจารณาเริ่มดำเนินธุรกิจ หรือพิจารณาทำการลงทุนหรือขยายการลงทุนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง ซึ่งผลจากการตัดสินใจเข้ามาลงทุนของนักลงทุนหรือผู้ประกอบการเหล่านี้ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติอย่างแน่นอน

ในบทต่อไปจะได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและวิธีปฏิบัติในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียน โดยจะพิจารณาเปรียบเทียบกับมาตรฐานความตกลงระหว่างประเทศที่บรรดาสมาชิกต้องผูกพันปฏิบัติตาม